הלכות אישות פרק ב' - תמלול

סיכום השיעור

סיכום פון חברותא-שיעור — רמב"ם הלכות אישות, פרק ב'

כללי הקדמה צום פרק

פרק ב' איז א המשך פון די דעפיניציעס וואס דער רמב"ם האט אנגעהויבן אין פרק א' (קידושין, עריות). דער פרק שטעלט אוועק די **שטופן פון עלטער און גוף-אנטוויקלונג** — קטנה, נערה, בוגרת — ווייל דאס איז נוגע צו קידושין (ווער קען מקדש זיין, ביז ווען דער טאטע קען מקבל זיין קידושין), און אויך צו דיני ממונות און משפט. דער רמב"ם שטעלט אוועק אלע כללים איינמאל, כדי שפעטער נישט צו דארפן יעדע מאל מסביר זיין. דער פרק רעדט אויך וועגן זכר/נקבה, טומטום, אנדרוגינוס — אלע סארטן „בני אדם" לענין הלכה.

דער רמב"ם רעדט **ערשט וועגן מיידלעך** (ווייל ביי מיידלעך איז דא מער דיטיילס — קטנה, נערה, בוגרת — דריי שטופן), **דערנאך וועגן יונגלעך**.

הלכה א — קטנה: פון געבורט ביז צוועלף יאר

דער רמב"ם: „א מיידל מיום לידתה עד שתהיה בת שתים עשרה שנה גמורות — היא הנקראת קטנה. ואפילו הביאה כמה שערות בתוך הזמן הזה — אינן אלא כשומה."

פשט: פון געבורט ביז גאנצע צוועלף יאר איז א מיידל א „קטנה" (אויך גערופן „תינוקת"). אפילו אויב שערות וואקסן פאר צוועלף יאר, זענען זיי נישט סימני גדלות — זיי זענען בלויז „כשומה."

חידושים און סברות:

1. **„כשומה" — נישט שומא ממש:** דער רמב"ם זאגט **„כשומה"** — ווי* א שומא, נישט אז עס **איז** א שומא. שומא מיינט האר וואס וואקסט אריין אין א מכה אדער פון אנדערע סיבות — נישט האר וואס ווייזט אויף גדלות. דער נקודה איז אז האר פאר צוועלף יאר קען פארקומען פון אנדערע סיבות, אבער עס איז נישט דער סימן פון גדלות.

2. **צווי תנאים פאר גדלות — גיל און סימנים:** מ'דארף **סיי** א געוויסע עלטער (צוועלף יאר) **סיי** שתי שערות. איינס אן דאס אנדערע איז נישט גענוג. דאס איז דער יסוד פון דער גאנצער סוגיא.

3. **שערות איז א סימן, נישט א סיבה:** די שערות **מאכן** נישט גדלות, זיי זענען א **סימן** אז דער גוף איז שוין א גדול. דערפאר קען מען נישט זאגן אז שערות פאר צוועלף יאר מאכן גדלות — ווייל פאר צוועלף יאר קענען זיי נישט זיין קיין סימן אויף גדלות.

4. **ריאליטעט פון אויסנאמען:** אין ריאליטעט קען זיך מאכן האר פאר צוועלף יאר, און פארקערט — קיין האר נאך צוועלף יאר. געוועינטליך פילט אויס א געוויסע צאל יארן, אבער עס זענען דא אויסנאמען אין ביידע ריכטונגען.

הלכה א (המשך) — נערה: פון צוועלף יאר מיט שערות, זעקס חדשים

דער רמב"ם: „אבל אם הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועות להבאת שיער — נקראת נערה. והבאת שתי שערות בזמן הזה נקרא סימן התחתון."

פשט: ווען א מיידל ווערט צוועלף יאר און ברענגט שתי שערות אין די באקאנטע ערטער, ווערט זי גערופן „נערה." דאס הייסט „סימן התחתון."

חידושים:

1. **„במקומות הידועות" — דער רמב"ם'ס איידעלע לשון:** דער רמב"ם רעדט איידל — „במקומות הידועות להבאת שיער" — לויט זיין שיטה אז לשון הקודש איז קודש. אין **הלכה י"ז** זאגט דער רמב"ם פונקטליך וואו. דער סגנון דא איז ווי אין הלכות מגילה וואו ער זאגט „בזמן הידוע שתקנו לה" — ערשט שפעטער ווערט עס מפורט.

2. **„סימן התחתון":** גערופן אזוי ווייל עס איז אויפן אונטערשטן חלק פון גוף — שפעטער ווערט געלערנט „סימן העליון" וואס איז העכער אויפן גוף.

הלכה א (המשך) — בוגרת: נאך זעקס חדשים

דער רמב"ם: „ומאחר שתביא סימן התחתון... שישה חדשים גמורים... ומתחילת יום תשלום הששה חדשים ומעלה — [היא בוגרת]. ואין בין נערות לבגרות אלא שישה חדשים בלבד."

פשט: די תקופה פון נערות דויערט פונקט זעקס חדשים. דערנאך ווערט זי אויטאמאטיש א בוגרת.

חידושים:

1. **„גמורים" — פולע חדשים:** „שישה חדשים גמורים" מיינט נישט ווען מ'הייבט אן ציילן דעם זעקסטן חודש, נאר ווען דער זעקסטער חודש איז **אינגאנצן דורכגעגאנגען** — ד.ה. ווען א מענטש וואלט נאטירליך געזאגט „איך ווער יעצט זיבן חדשים."

2. **„ואין בין נערות לבגרות אלא שישה חדשים בלבד" — וואס איז דער חידוש?** דער רמב"ם האט דאך שוין געזאגט זעקס חדשים — וואס טוט ער צו? דער חידוש איז אז **מ'דארף נישט קיין נייע סימנים פאר בוגרת** — עס איז נישט דא מער וואס צו טשעקן. בלויז דער דורכגאנג פון זעקס חדשים נאך נערות מאכט אויטאמאטיש בוגרת. דער גוף'ס אנטוויקלונג נעמט א האלבע יאר, און ווען מ'ווייסט אז עס ארבעט (דורך סימן התחתון), איז שוין גענוג — קיין ווייטערדיגע בדיקה איז נישט נויטיג.

3. **די נאטירליכע אנטוויקלונג:** דאס שפיגלט אפ א ריאליטעט — פון ווען דער גוף הייבט אן זיך אנטוויקלען ביז עס איז פארטיג, נעמט בערך א האלבע יאר. דער סימן התחתון ווייזט אז דער פראצעס האט אנגעהויבן, און נאך זעקס חדשים איז ער פארטיג.

הלכה א (סוף) — ווען שערות קומען נישט: קטנה ביז צוואנציק

דער רמב"ם: „הגיעה לשתים עשרה שנה ויום אחד ולא הביאה שתי שערות — אף על פי שנראו בה סימני אילונית — עדיין קטנה היא עד עשרים שנה."

פשט: אויב א מיידל ווערט צוועלף יאר און טאג און אן שתי שערות, בלייבט זי א קטנה — אפילו אויב מ'זעט סימני אילונית. מ'קען נישט קובע זיין אילונית ביז צוואנציק יאר.

חידושים:

1. **זי ווערט נישט קיין נערה אן שערות:** אן שתי שערות קען מען נישט אריבערגיין צו נערה — דער גיל אליין איז נישט גענוג. זי בלייבט א קטנה.

2. **אילונית ווערט נישט באשטימט פאר צוואנציק:** אפילו אויב מ'זעט סימני אילונית (סימנים אז דער גוף האט זיך נישט אנטוויקלט), קען מען נישט פסק'ענען אז זי איז אן אילונית ביז צוואנציק יאר — ווייל אפשר וועלן די שערות נאך קומען. ביז דעמאלט בלייבט זי בגדר קטנה.

3. **קשיא:** פארוואס דארף מעןווארטן ביז צוואנציק אויב מען זעט שוין סימני אילונית? דער תירוץ איז אומקלאר — אפשר ווייל די סימנים זענען נישט גענוג קלאר פריער.

הלכה ב — אילונית: דין קטנות און גדלות

דער רמב"ם: אן אילונית — א פרוי וואס וועט קיינמאל נישט ברענגען שתי שערות — בלייבט א קטנה ביז מען קען קובע זיין אז זי איז אן אילונית. ווען זי ברענגט יא שתי שערות אפילו ביי צוואנציג יאר, איז זי א נערה זעקס חדשים און דערנאך א בוגרת.

פשט: אן אילונית איז א פרוי וואס האט א דעפעקט אין איר גוף און וועט קיינמאל נישט מעטשור ווערן אויף דעם נארמאלן אופן. דער רמב"ם אין פירוש המשניות ברענגט אז דאס ווארט „אילונית" קומט פון „איל" — דער זכר פון כבשים — כלומר, איר פרויענישע סימנים האבן זיך נישט אנטוויקלט.

חידושים:

1. **גדלות גייט מיט סימנים, נישט מיט עלטער:** דער עיקר חידוש איז אז ווערן א גדול ביי צוועלף/דרייצן איז נישט בלויז ווייל מען באקומט שתי שערות — די שתי שערות זענען א *סימן* פון מעטשוריטי. אבער א מענטש וואס וועט קיינמאל נישט מעטשור ווערן, קען נישט אייביג בלייבן א קטנה — מען דארף אן אנדערע מעכאניזם צו באשטימען גדלות.

2. **אילונית איז נישט א שוטה:** אילונית מיינט נישט אז זי פעלט שכל. זי קען זיין קלוג — דער חסרון איז נאר אין בגרות הגוף, נישט אין שכל.

הלכה ג — דין אילונית אן סימני אילונית

דער רמב"ם: „ואם לא נראו בה כל סימני אילונית, עדיין קטנה היא עד שתביא שתי שערות, או עד שתהיה בת חמש ושלשים שנה ויום אחד... הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות הרי זו נקראת אילונית אף על פי שלא נראה בה סימן מסימני אילונית."

פשט: צוויי וועגן צו קובע זיין אילונית: (א) ביי צוואנציג (מיינוס 30 טעג) מיט סימני אילונית, (ב) ביי 35 יאר + 1 טאג אפילו אן סימני אילונית — דאס אליין אז זי האט נישט געברענגט שתי שערות ביי דעם עלטער איז גענוג.

חידושים:

1. **„נמצאת למד שהאילונית אין לה ימי נערות":** אן אילונית האט נישט די תקופה פון נערות. זי גייט גלייך פון קטנות צו בוגרת. דער סברא: נערות און בוגרת זענען שטופן אין דער אנטוויקלונג פון סימנים (פון אביסל ביז אינגאנצן). אן אילונית וואס האט בכלל נישט די סימנים, איז נישט שייך צוווארטן — די רגע וואס מען איז קובע אילונית, ווערט זי גלייך א בוגרת/גדולה.

הלכה ד — סימני אילונית

דער רמב"ם: „ואלו הן סימני אילונית: כל שאין לה דדים, ומתקשה בתשמיש, ואין לה שיפולי מעיים כנשים, וקולה עבה ואינה ניכרת בין איש לאשה."

פשט: פיר סימנים: (1) נישטא קיין דדים, (2) תשמיש איז שווער/שמערצליך, (3) נישטא שיפולי מעיים (דער אונטערשטער טייל פון בויך וואס שטעקט זיך ארויס ביי פרויען), (4) א גראבע/דיקע קול וואס מען קען נישט אונטערשיידן צווישן איש לאשה.

חידושים:

1. **צי דארף מען אלע סימנים צוזאמען?** עס ווערט דיסקוטירט צי מען דארף אלע סימנים אדער גענוג מיט איינעם. דער רמב"ם אין הלכה ח' רעדט וואס טוט זיך אויב מען האט נאר אפאר פון די סימנים.

2. **[דיגרעסיע: וואס איז דער מעדיצינישער מציאות פון אילונית?]** עס זענען דיסקוטירט געווארן צוויי צוגאנגען: (א) אילונית פעלט די פרויענישע סיסטעם (חסרון). (ב) אילונית האט צופיל טעסטאסטעראן — דאס מאכט איר מענעריש, וואס דערקלערט פארוואס זי באקומט א קול עבה (נישט בלויז אז עס פעלט, נאר אז עס איז פאזיטיוו מענעריש). דער צווייטער צוגאנג ווערט פארגעצויגן. עס איז אונטערשטראכן אז דאס איז נישט אנדרוגינוס — „מתקשה בתשמיש" מיינט נישט אז זי איז ווי א מאן.

3. **קשיא אויף קול עבה:** א קינד (סיי יונגל סיי מיידל) האט נישט קיין קול עבה. ביי יונגלעך קומט דער קול-טשעינדזש ביי פובערטי. ביי אן אילונית וואס האט נישט קיין נארמאלע פובערטי — ווי באקומט זי א קול עבה? דער תירוץ: איר גוף וואקסט יא (זי ווערט פיזיש גרעסער), און אן די פרויענישע הארמאנען וואס מאכן א ווייכע קול, ווערט די קול נאטירליך גראבער ווען דער גוף וואקסט.

סימן העליון — אכט סימנים פון גדלות ביי א מיידל

דער רמב"ם: „ויש בבת סימנין מלמעלה, והן הנקראין סימן העליון."
דער רמב"ם ציילט אויף אכט סימנים:

1. **משתחזיר ידה לאחוריה** — ווען זי דרייט אויס אירע הענט צו די בעק, ווערט א קמט (קנייטש) במקום הדד.
2. **משישחיר ראש הדד** — די שפיץ פון די דד ווערט שווארץ.
3. **משיתן אדם ידו על עוקץ הדד והוא שוקע ושוהה לחזור** — ווען מ'דריקט אויף דעם עוקץ הדד, ווערט עס אריינגעקוועטשט און ס'נעמט צייט צוריקצוקומען (נישט סטיף).
4. **משיפצל ראש חוטם הדד ויעשה בראשו כדוד קטן** — אין דער שפיץ פון דד ווערט א קליינע באלי-פארמיגע שטיקל.
5. **משיטו הדדין** — די דדים ברייטערן זיך אויס.
6. **משיתקשקשו הדדין** — די דדים ווערן גרויס גענוג אז זיי שאקלען זיך.
7. **משתקיף העטרה** — מקום הבשר התפוח שלמעלה מן הערוה לעומת הבטן ווערט גרעסער.
8. **משיתמעך בשר זה ולא יהיה קשה** — דער בשר ווערט ווייכער, נישט מער הארט.

פשט: דאס זענען אכט פיזישע סימנים וואס ווייזן אן אנטוויקלונג צו גדלות, צוזאמען גערופן „סימן העליון."

חידושים:

1. **פארוואס הייסט „סימן העליון"?** א קשיא: די לעצטע צוויי סימנים (7 און 8) זענען נישט למעלה — זיי זענען ביי די ערוה, נישט ביי די דדים. צוויי תירוצים: (א) ווייל רוב פון די סימנים זענען למעלה (ביי די דדים), ווערט די גאנצע קאטעגאריע גערופן „סימן העליון." (ב) אפשר הייסט „עליון" נישט געאגראפיש, נאר אז דאס זענען מער באדייטנדע, גרעסערע סימנים — „גפניים" — אין פארגלייך צו די שערות וואס זענען נאר א „רמז."

2. **דער רמב"ם'ס טייטש אין „שיפצל החוטם":** דער רמב"ם טייטשט אז ס'מיינט אז די חוטם (שפיץ) ווערט אפגעטיילט און ס'ווערט א כדוד/כדור קטן — א קליינע באלי. **ורבותי פירשו אנדערש** — די רבי'ס פון דעם רמב"ם האבן געטייטשט אז דער חוטם אליין, ווען ס'ווערט גרויס, ווערט א שפלטענע זאך (נישט א באלי וואס ווערט אפגעטיילט, נאר דער חוטם אליין שפאלט זיך).

הלכות פון סימן העליון — ווען ווירקט עס?

דער רמב"ם: „נראה בבת סימן מכל אלו או כולן, והיא בת שתים עשרה שנה או פחות — אין משגיחין בו... נעשת בת י"ב שנה ויום אחד ונראה בה סימן התחתון — [הרי זו גדולה]... ואם לא נראה התחתון ונראה אחד מאלו — ספק בין נערה לקטנה ודנין בה להחמיר... ואם נראו כולן — הרי זו גדולה ודאית, שאי אפשר שיבואו כולם אלא וכבר בא סימן התחתון ונשר."

פשט: אונטער צוועלף — סימן העליון העלפט גארנישט. נאך צוועלף מיט סימן התחתון — גדולה. נאך צוועלף אן סימן התחתון אבער מיט איין סימן העליון — ספק. אלע אכט סימנים — גדולה ודאית.

חידושים:

1. **אונטער צוועלף — „אין משגיחין בו" אן שומא:** ביי סימן העליון אונטער צוועלף זאגט מען פשוט „אין משגיחין בו" — מ'דארף נישט קיין תירוץ פון שומא ווי ביי סימן התחתון. דער חילוק: ביי סימן התחתון איז דא א מציאות פון האר אויפ'ן גוף וואס איז נישט סימן גדלות (שומא), אבער ביי סימן העליון איז דער גאנצער מושג פון שומא נישט שייך.

2. **גרויסער חידוש — סימן העליון איז נאר א סימן לסימן, נישט א סימן גדלות בפני עצמו:** דער רמב"ם'ס לשון „שאי אפשר שיבואו כולם אלא וכבר בא סימן התחתון ונשר" ווייזט אז אפילו ווען אלע אכט סימנים זענען דא, איז דער גרונט פארוואס זי איז א גדולה נישט ווייל די סימנים אליין מאכן א גדולה, נאר ווייל זיי באווייזן אז סימן התחתון (שערות) האט זיכער געוואקסן און איז נאר אראפגעפאלן („ונשר"). **די שערות בלייבן דער עיקר סימן גדלות.** א קשיא ווערט געפרעגט: פארוואס זאגט דער רמב"ם נישט אז סימן העליון איז אן אייגענע סימן גדלות? ס'זעט אויס אז די האר איז דער קובע.

3. **ראיה פון פסוק:** די גמרא פרעגט פון פסוק (יחזקאל טז:ז) „שדיך נכונו ושערך צמח" — שדים קומען פריער אין פסוק. דער תירוץ: דער פסוק מיינט אז אויב שדים נכונים, איז בסימן אז שערך צמח — דאס הייסט, סימן העליון איז א סימן אויף סימן התחתון. אזוי לערנט דער רמב"ם.

הבת שילדה — געבוירן א קינד ווי סימן גדלות

דער רמב"ם: „הבת שילדה אחר שתים עשרה שנה, אף על פי שלא הביאה סימן לא עליון ולא תחתון — הרי זו גדולה, שהבנים הרי הן כסימנין."

פשט: א מיידל וואס האט געבוירן נאך צוועלף יאר איז א גדולה, אפילו אן קיין סימנים, ווייל קינדער זענען ווי סימנים.

חידושים:

1. **„כסימנין" — נישט ווי ביי סימן העליון:** דער רמב"ם זאגט נישט אז ס'איז זיכער געווען סימן התחתון ונשר (ווי ער זאגט ביי סימן העליון), נאר „הבנים הרי הן כסימנין" — די בנים אליין זענען אזוי ווי סימנים. דאס איז א חילוק: ביי סימן העליון איז עס נאר א ראיה אויף שערות, אבער ביי לידה זענען די בנים גופא א סימן.

2. **פשטות:** א קינד קומט נאר ווען מ'איז מאטשור, אלזא איז עס א סימן אז מ'איז א גדולה.

3. **פעלט ימי נערות:** דער רמב"ם זאגט נישט אויב זי האט ימי נערות אדער נישט — נאר אז זי איז א גדולה.

4. **מחלוקת ראשונים וועגן אונטער צוועלף:** דער רמב"ם זאגט קלאר „אחר שתים עשרה שנה." דער רמ"א ברענגט א דעה אז אפילו אונטער צוועלף איז די זעלבע דין. אויך ברענגט דער רמ"א אז אפילו טראגעדיג (נישט נאר געבוירן) איז גענוג. אבער דער רמב"ם'ס שיטה איז קלאר אז עס דארף זיין נאך צוועלף. אויב דער רמב"ם וואלט געמיינט אז ס'איז בלויז א מציאות (אז מ'קען נישט געבוירן אונטער צוועלף), וואלט ער נישט געדארפט שרייבן „אחר שתים עשרה שנה" — ס'איז א הלכה, נישט נאר א מציאות.

הלכה ג — סימני גדלות ביי א בן (זכר)

דער רמב"ם: „הבן, משיוולד עד שיהיה בן שלש עשרה שנה — נקרא קטן, אדער תינוק. ואפילו הביא כמה שערות בתוך זמן זה — אינן סימן אלא שומא." ווען ער ברענגט שתי שערות למטה במקומות הידועים לשיער, און ער איז מבן י"ג שנה ויום אחד ומעלה — איז ער „גדול" און ווערט גערופן „איש."

פשט: א יונגל איז א קטן ביז דרייצן יאר. שערות אונטער דרייצן זענען נישט סימן גדלות, נאר שומא. נאך דרייצן + איין טאג מיט שתי שערות ווערט ער א גדול.

חידושים:

1. **„תינוק" מיינט נישט א בעיבי:** אין לשון חז"ל מיינט „תינוק" א יונגל (קטן), נישט ספעציפיש א בעיבי — ווי „תינוקות של בית רבן" זענען גרויסע יונגלעך וואס לערנען תורה, און „קטן שהגיע לחינוך" ווערט אויך גערופן תינוק. עס ווערט געפרעגט אויב „תינוק" קומט פון שורש הנקה, אבער ס'ווערט נישט אויסגעפירט.

2. **„שומא" ביי א בן:** דאס זעלבע מושג ווי ביי א בת אונטער צוועלף. עס ווערט פארגעשלאגן אז שומא מיינט אפשר ווי „שומה" — א שעצונג, א רשימה — עפעס וואס איז נישט דער אמת'ער סימן.

3. **„איש" אלס טערמין פאר גדלות:** דער רמב"ם רופט דעם גדול „איש" — וואס איז אינטערעסאנט, ווייל ביי א פרוי זאגט דער רמב"ם נישט „אשה" אלס טערמין פאר גדלות. ביי א פרוי זענען דא ספעציפישע שמות: „נערה", „בוגרת", „גדולה". אבער „אשה" איז נישט א טערמינאלאגישער באגריף פאר גדלות — א קטנה קען אויך גערופן ווערן „אשה" (ווי „כי יקח איש אשה"). דאקעגן, „איש" ווערט אין חז"ל אסאך מאל געלערנט אז עס מיינט ספעציפיש א גדול, נישט סתם א מענטש.

סריס ביי א זכר: די שטופן

דער רמב"ם: ווען ער איז געווארן י"ג און האט נישט געברענגט שתי שערות — אפילו אויב מ'זעט סימני סריס — בלייבט ער א קטן ביז בן כ' שנה פחות ל' יום. אויב ער קומט אן צו דעם עלטער און האט נישט שתי שערות למטה, און ס'איז נראה בו אחד מסימני סריס — איז ער א סריס, ודינו דין הגדול לכל דבר. אויב ס'איז נישט נראה סימני סריס — בלייבט ער א קטן ביז ער ברענגט שתי שערות, ביז בן ל"ה שנה ויום אחד.

פשט: דריי שטופן: (1) י"ג ביז ~כ' — קטן אפילו מיט סימני סריס; (2) ~כ' — אויב סימני סריס זענען דא, ווערט ער סריס/גדול; אויב נישט, בלייבט קטן; (3) ל"ה + יום אחד — סריס אפילו אן סימני סריס.

חידושים:

1. **פארוואס ל"ה?** דאס איז געבאזירט אויף דעם כלל אז „ימי שנותינו בהם שבעים שנה" — ביי ל"ה איז „עבר רוב שנות חייו". א מענטש קען נישט בלייבן א קטן פאר רוב פון זיין לעבן. ווען מ'האט שוין דורכגעלעבט מער ווי האלב לעבן אלס קטן, מוז מען זאגן אז ער איז א סריס. דאס איז פאראלעל צו דער אילונית ביי א פרוי.

2. **דער ראב"ד'ס מחלוקת אויף „פחות שלשים יום":** דער ראב"ד לערנט פארקערט — אז די דרייסיג טעג דארפן זיין דרייסיג טעג *אין* די צוואנציג יאר (ד.ה. כ' שנה ול' יום), נישט פחות שלשים יום פאר דעם.

3. **קאמפליקאציע מיט סימן העליון (בארד):** אויב ער האט נישט שתי שערות למטה, אבער ער האט יא שתי שערות בזקן (בארד), אפילו מיט סימני סריס — בלייבט ער א קטן ביז אלע סימני סריס קומען, אדער ביז ל"ה. דאס איז א חידוש — איין פאזיטיווער סימן גדלות (בארד) קען אפהאלטן דעם סטאטוס פון סריס. דאס ווערט פארגליכן מיט דער פרוי'ס דין אין הלכה ח', וואו סימני עליון שפילן א ראלע, אבער דארט ווערט עס א ספק, און דא ווערט עס א חומרא (ער בלייבט קטן). די פרטים זענען „נישט קלאר" און דער ראב"ד איז אויך מחולק.

סימני סריס

דער רמב"ם: „ואלו הן סימני סריס: (1) אין לו זקן; (2) שערו לקוי — דין און דליל; (3) בשרו מחליק — גלאטע קינדערישע הויט; (4) אין מימי רגליו מעלין רתיחה — זיין מי רגלים איז נישט הייס; (5) כשמטיל מים אינו עושה כיפה — דער שטראם פאלט גלאט אראפ אן א בויגן; (6) שכבת זרעו דיהה — שוואך/וואסערדיג; (7) אין מימי רגליו מחמיצין — ווערט נישט זויער/שטינקענדיג ווען מ'לאזט עס שטיין; (8) רוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל — זיין גוף גיט נישט ארויס קיין דאמף ווען ער וואשט זיך אין קאלטע צייט; (9) קולו לקוי — א פרויאישע קול, אינו ניכר בין איש לאשה."

פשט: ניין סימנים וואס ווייזן אז דער גוף האט נישט דורכגעגאנגען נארמאלע מענליכע אנטוויקלונג.

חידושים:

1. **„אינו עושה כיפה"** — א סימן אז ס'איז נישטא קיין שום סארט קישוי, וואס נארמאל גיט א ביסל דרוק אפילו ביי מטיל מים.

2. **„דיהה"** — ווערט פארגליכן מיט דעם לשון פון צרעת („כהה" = שטארקער/דארקער, „דיהה" = שוואכער/בלאסער), און אויך מיט דם דיהה ביי נדה.

3. **„אין בשרו מעלה הבל"** — א נארמאלער זכר'ס גוף איז ווארעמער, און ווען ער וואשט זיך אין קאלטע צייט קומט ארויס דאמף. א סריס האט א קאלטערע, קינדערישע גוף וואס שוויצט נישט אזוי.

4. **„קולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה"** — דאס איז דער אפאזיט פון דער אילונית, וואס האט א „קול עבה" (א מענליכע קול). דער סריס האט א פרויאישע קול.

סריס חמה און סריס אדם

דער רמב"ם: „וסריס זה הוא הנקרא סריס חמה בכל מקום." „אבל הבן שחתכו או ניתקו או מיעכו גידו או ביציו כמו שהגויים עושין" — הייסט סריס אדם.

פשט: סריס חמה איז א נאטירלעכער צושטאנד פון געבורט; סריס אדם איז ווען מענטשן האבן אינטערווענירט.

חידושים:

1. **פירוש „חמה":** דער רמב"ם אין פירוש המשניות טייטשט „משראה פני חמה" — פון ווען ער האט געזען די זון, ד.ה. פון געבורט. אנדערע טייטשן אז „חמה" מיינט אפשר א מחלה (היץ). אבער פשטות: אויב עס קומט פון א מחלה איז עס אויך סריס אדם. סריס חמה איז דוקא ווען מ'איז ממש אזוי געבוירן.

2. **[דיגרעסיע: פארוואס גוים האבן דאס געטון:]** סריסי המלך — מ'האט עבדים מסרס געווען כדי זיי זאלן נישט האבן תאוות. אויך האט מען דאס געטון כדי צו סטאפן פובערטי פאר זינגער (קאסטראטן), אז די קינדערישע קול זאל בלייבן. עס איז דא אן איסור אין תורה „ובארצכם לא תעשו".

3. **פראקטישער חילוק:** ביי סריס אדם איז קיין ספק נישט — מ'ווייסט גלייך אז ער וועט קיינמאל נישט ברענגען סימנים, ווייל מ'האט עס געסטאפט. דעריבער ווערט ער גדול ביי 13 יאר און איין טאג אן ווארטן. ביי סריס חמה איז עס נישט אזוי קלאר — מ'ווייסט נישט אלעמאל זיכער.

סימנים שלמעלה ביי א זכר

דער רמב"ם: „בן שלש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא סימן שלמטה, אבל נראו בו כל הסימנין שלמעלה — הרי זה ספק בין קטן לגדול." אויב מ'האט נישט בודק געווען שלמטה אבער מ'זעט סימני בגרות שלמעלה (בארד), „הרי זה בחזקת גדול."

פשט: אויב א 13-יאריגער האט נישט סימנים שלמטה אבער יא שלמעלה — איז ער ספק. אויב מ'האט נישט בודק געווען שלמטה אבער מ'זעט א בארד — איז ער בחזקת גדול.

חידושים:

- **ראב"ד'ס השגה:** דער ראב"ד זאגט אז דאס איז א „שטר פרוה" — ביי א פרוי איז דא סימן העליון, אבער ס'איז נישט קיין מקור אז א מאן זאל האבן סימנים עליונים. דער ראב"ד האלט אז נאר פרויען האבן סימנים עליונים, מענער האבן נאר סימן תחתון. דער רמב"ם האלט אנדערש.

שיעור שתי שערות

דער רמב"ם: „שתי שערות האמורות בבן ובבת ובכל מקום — שיעורן כדי לכוף ראשן לעיקרן." „ומשיצמחו ויהיו יכולות להינטל בפי הזוג... עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן" — צווישן די צוויי שיעורים איז א ביניים-שטאטוס.

פשט: די שערות דארפן זיין לאנג גענוג אז מ'קען דעם קאפ פון דער האר איבערבייגן צום עיקר (ווארצל). א קלענערער שיעור איז ווען מ'קען עס אראפנעמען מיט א שער (זוג/scissors).

חידושים:

1. **„בכל מקום"** — שתי שערות מיט דעם שיעור קומט פאר אויך ביי פרה אדומה, נגעים, נזיר — אומעטום וואו הלכה רעדט פון שערות.

2. **צווישן-שיעור:** ווען די האר איז גרויס גענוג „להינטל בפי הזוג" אבער נישט גענוג פאר „לכוף ראשן לעיקרן" — גייט מען לחומרא ביידע ריכטונגען: מ'נעמט אן אז ער איז גדול לחומרא (צ.ב. דארף א גט) און אויך קטן לחומרא (צ.ב. דארף פרישע קידושין ווען ער ווערט ודאי גדול).

3. **וואס איז „בפי הזוג":** א זוג (שער) איז צוויי בלעטלעך — די האר מוז זיין גרויס גענוג אז מ'זאל עס קענען אריינכאפן צווישן די בלעטלעך. מיט די הענט אליין קען מען עס נישט צוזאמנעמען, אבער מיט א שער יא.

מקום השערות

דער רמב"ם: „שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה... בית הערוה כולו, בין למעלה בין למטה, בין על איברי הזרע עצמן."

פשט: די שערות מוזן זיין אויפ'ן מקום הערוה — סיי אויבן, סיי אונטן, סיי אויף די איברי הזרע אליין.

חידושים:

- „בית הערוה" איז א ברייטערע געגנט, נישט נאר די איברי הזרע אליין. געווענליך וואקסט די האר נישט ממש אויף די איברי הזרע, נאר ארום — פון אויבן אדער פון אונטן.

תנאים פון די שערות — במקום אחד, גומות

דער רמב"ם: „וצריכות להיות במקום אחד, ושיהיה בעיקרן גומות. ואפילו שתיהן בגומא אחת — הרי אלו סימן."

פשט: ביידע שערות מוזן זיין אין איין מקום, און זיי מוזן האבן גומות (פאליקלען) ביים ווארצל. אפילו צוויי האר פון איין גומא איז כשר.

חידושים:

1. **גומא אחת:** מ'זאגט נישט אז צוויי האר פון איין גומא הייסט איין האר — עס ציילט אלס צוויי.

2. **שולחן ערוך'ס מנהג:** דער שולחן ערוך זאגט אז דער מנהג איז אז מ'טשעקט נישט צו ס'איז דא א גומא. אויב ס'איז לענגערע האר, זאגט מען שוין אז ס'איז כשר.

גומות אן שערות

דער רמב"ם: „נמצאו שתי גומות זו בצד זו ואין בהן שיער — הרי אלו סימן."

פשט: אפילו גומות אליין אן האר איז א סימן פון גדלות.

חידושים:

- **חזקה אז „אין גומא בלא שיער"** — אויב ס'איז דא א גומא, איז די גומא געמאכט געווארן אז פון דארטן זאל וואקסן א שער. מ'זאגט אז ס'איז געווען א שער און ס'איז ארויסגעפאלן (ונשרו).

הלכה ד — שערות וואס זענען געוואקסן פאר'ן צייט (שומה)

דער רמב"ם: „הבת שהביאה שתי שערות בתוך שנת שתים עשרה והבן שהביא בתוך שלש עשרה — שהן שומא. אף על פי שאותן שערות במקומן עומדות אחר שלש עשרה לזכר ואחר שתים עשרה לנקבה — אינן סימן." „במה דברים אמורים? בשנבדקו בתוך הזמן ונודע שהן שומה. אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן ונמצאו שם שתי שערות..."

פשט: שערות וואס זענען געוואקסן פאר'ן צייט (פאר 12/13) זענען שומה — נישט קיין סימן גדלות. אפילו אויב זיי שטייען נאך דארט נאכ'ן צייט, זענען זיי נישט כשר אלס סימן.

חידושים:

1. **נאר ווען מ'האט בודק געווען פאר'ן צייט:** דער דין אז ס'איז שומה איז נאר ווען מ'האט בודק געווען בתוך הזמן און מ'ווייסט אז יענע שערות זענען שוין דעמאלטס געווען דא. אבער אויב מ'האט נישט בודק געווען פאר'ן צייט, און מ'טרעפט שערות ערשט נאכ'ן צייט — קען מען נישט זאגן אז ס'איז שומה, ווייל אפשר זענען זיי ערשט יעצט געוואקסן.

2. **א מענטש קען נישט טענה'ן:** אויב מ'האט נישט בודק געווען פאר'ן צייט, קען מען נישט קומען נאכדעם און זאגן „אפשר איז דאס שומה" — מ'נעמט אן אז ס'איז כשרע סימני גדלות.

בדיקת סימני גדלות ביי מיידלעך

דער רמב"ם: „בודקין על פי נשים כשרות ונאמנות, ואפילו אשה אחת בודקת, ושומעין ממנה אם הביאה אם לא הביאה."

פשט: ווען מ'דארף בודק זיין צי א מיידל האט שוין סימני גדלות (שערות), פארלאזט מען זיך אויף כשר'ע נשים, אפילו איין פרוי אליין, ווייל ס'איז נישט דרך ארץ אז א מאן זאל דאס בודק זיין.

חידושים:

1. **פארוואס איין פרוי איז גענוג (אן שני עדים):** צוויי טעמים: (א) ס'איז נישט דרך ארץ אז מענער זאלן בודק זיין פרויען, (ב) ס'איז א **מילתא דעבידא לאיגלויי** — מיט דער צייט וועט עס ממילא קלאר ווערן. דער רמב"ן זאגט אויך אזוי — ווייל ס'וועט ממילא ארויסקומען, וועט קיינער נישט ליגענען. ס'קען זיין אז ביידע טעמים זענען נוגע.

2. דער רמב"ם ווייזט אויך אן אז קיינער זאל נישט מתיר זיין פאר זיך צו זיין „יד הממשמש בנשים" — מ'זאל נישט מיינען אז ווייל מ'דארף מברר זיין הלכות, איז ערלויבט פאר מענער צו בודק זיין.

רעכענען יארן — שנים של סדר העיבור

דער רמב"ם: „כל השנים האמורות בבן ובבת אינן לא שני הלבנה ולא שני החמה, אלא שנים של סדר העיבור שהן פשוטות ומעוברות כמו שבית דין קובעין אותם כמו שביארנו בהלכות קידוש החודש, ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת."

פשט: אלע יארן וואס ווערן דערמאנט (ביי גדלות, ערכין, אאז"וו) זענען נישט זונען-יארן (365 טעג) און נישט לבנה-יארן (354 טעג), נאר יארן לויט סדר העיבור — ווי בית דין קובע, מיט פשוטות און מעוברות יארן. דאס גילט פאר אלע דברי הדת.

חידושים:

1. **גרויסע חידוש:** א מענטש וואלט געקענט מיינען אז מ'רעכנט א געוויסע צאל טעג וואס א מענטש האט געלעבט, אבער דער רמב"ם זאגט אז מ'גייט לויט וואס בית דין האט קובע געווען — א עיבור יאר ציילט אלס איין יאר, א פשוטה יאר אויך איין יאר, אפילו זיי האבן נישט די זעלבע צאל טעג.

2. ווען מ'זאגט „נדר פון אזויפיל טעג" רעכנט מען טעג; אבער ווען מ'זאגט „יארן" — אלעס וואס איז אן ענין פון דת — גייט מען לויט סדר העיבור.

3. דער ירושלמי פון „**ראה אל גומר עלי**" ווערט דערמאנט אלס מקור פאר דעם כלל.

נאמנות אויף מנין השנים

דער רמב"ם: „אין סומכין על הנשים במנין השנים ולא על הקרובים, אלא על פי שני עדים כשרים להעיד."

פשט: אויף שערות פארלאזט מען זיך אויף נשים (ווי אויבן), אבער אויף מנין השנים — צו באשטעטיגן דעם עלטער — דארף מען צוויי כשר'ע מענליכע עדים, נישט נשים און נישט קרובים, ווייל דאס איז שוין אן ענין פון עדות.

חידושים:

1. **וואס הייסט פראק

טיש „עדים כשרים להעיד" אויף עלטער?** דארפן זיי ממש געדענקען דעם טאג פון געבורט? — יא, דער מסקנא איז אז דער עד דארף געדענקען ווען דער מענטש איז געבוירן, אזוי ווי ביי יעדע עדות.

2. **פראקטישע שוועריגקייט:** אידן האבן א מנהג געהאט אויפצושרייבן אין בעק פון א ספר ווען א קינד איז געבוירן — דאס איז געווען דער פראקטישער וועג צו האבן א רעקארד. היינט מיט בירטה סערטיפיקעטס איז עס אנדערש, אבער אמאל איז עס נישט אזוי פשוט געווען. עס ווערט דערמאנט אז בעת די האלאקאוסט האבן אידן געמוזט ליגנען וועגן זייער עלטער — ווער ס'איז געווען זיבעצן האט געזאגט זעכצן אדער אכצן, נאר נישט דעם אמת'ן עלטער.

3. **קרובים ווייסן אבער זענען פסול:** געוועינליך ווייסן נאר די מאמע און קרובים דעם פונקטליכן עלטער — אבער דוקא זיי זענען פסול (קרובים). דאס מאכט עס פראקטיש שווער.

4. **צי איז עלטער א מילתא דעבידא לאיגלויי?** עס ווערט געפרעגט: אפשר זאל מען נישט דארפן שטרענגע עדות? — ס'ווערט אפגעווארפן, ווייל עלטער איז נישט אזוי פשוט צו באווייזן אן עדות (איינער קען קומען מארגן און זאגן ער איז דריי און פערציג).

5. **דער חילוק צווישן שערות און שנים:** שערות (וואו נשים זענען נאמן) — מילתא דעבידא לאיגלויי + דרך ארץ טעם; שנים (וואו מ'דארף עדים כשרים) — א ריינע עדות-פראגע.

נאמנות האב (טאטע) אויף עלטער פון קינד

דער רמב"ם: „האב שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד, אדער בתי זו בת שלש שנים ויום אחד — נאמן לקרבן, אבל לא למכות ולא לענשין. בני זה בן שלש עשרה שנה ויום אחד, בתי זו בת שתים עשרה שנה ויום אחד — נאמן לנדרים ולערכים ולחרמין ולהקדשות, אבל לא למכות ולא לענשין."

פשט: א טאטע איז נאמן צו זאגן דעם עלטער פון זיין קינד פאר געוויסע דינים (קרבנות, נדרים, ערכין, חרמים, הקדשות), אבער נישט פאר מכות (מלקות) אדער עונשין.

חידושים:

1. **בן ט' ובת ג' לקרבן:** א בת אונטער שלש, הייסט ביאה נישט קיין ביאה; העכער שלש הייסט שוין ביאה. דער וואס האט איר בועל געווען דארף ברענגען א קרבן. דער טאטע איז נאמן צו זאגן איר עלטער לענין דעם קרבן.

2. **בן י"ג ובת י"ב לנדרים:** א מופלא הסמוך לאיש קען שוין מאכן א נדר אפילו ער איז נאך נישט גדול. דער טאטע איז נאמן צו זאגן אז ער איז שוין דרייצן.

3. **לחרמין ולהקדשות:** אויב דער קינד האט מקדיש געווען אדער מחרים געווען זאכן — דארף מען וויסן צי ער איז שוין גדול, ווייל ביי א קטן איז „מה שקנה קטן קנה אביו" — דער טאטע איז קונה. אויב דער טאטע זאגט ער איז שוין דרייצן, איז דער טאטע שוין נישט קונה פון אים, און דער הקדש איז גילטיג.

4. **אבל לא למכות ולא לענשין:** לענין עונשין דארף מען „ועמדו שני האנשים" — פולע כשר'ע עדות, און א טאטע (קרוב) איז נישט גענוג. ביישפיל: אויב א בחור איז נישט דרייצן (אדער א מיידל נישט צוועלף), באקומט ער נישט קיין עונש ווייל ער איז א קטן — דער טאטע'ס עדות אליין איז נישט גענוג צו באשטראפן.

אנדרוגינוס

דער רמב"ם: „מי שיש לו איברי זכרות ואיברי נקבות הוא הנקרא אנדרוגינוס... והוא ספק אם זכר אם נקבה, ואין לו סימן שייודע בו אם הוא זכר ודאי או נקבה ודאיית לעולם."

פשט: אן אנדרוגינוס האטביידע זכר- און נקבה-איברים, און ער איז א ספק צו וועלכע מין ער געהערט.

חידושים:

1. **ספק וואס וועט קיינמאל נישט אויפגעלייזט ווערן:** דער רמב"ם'ס לשון „לעולם" ווייזט אז דער ספק איז א פרינציפיעלער ספק — מ'ווייסט נישט וועלכע אברים זענען דאמינאנט, און דער ספק וועט **קיינמאל נישט אויפגעלייזט ווערן.** דאס איז אנדערש פון טומטום (זע אונטן).

2. **ספק אין מציאות אדער ספק אין הלכה:** עס ווערט דיסקוטירט צי דער ספק איז א ספק אין מציאות (וואס איז ער באמת) אדער א ספק אין הלכה (ווי אזוי מ'איז אים מגדיר). דער רמב"ם'ס לשון „ספק אם זכר אם נקבה" משמע א ספק אין מציאות. לויט אנדערע שיטות איז אנדרוגינוס א „בריה בפני עצמה" — נישט זכר און נישט נקבה, נאר א באזונדערע באשעפעניש.

3. **עטימאלאגיע:** אנדרוגינוס איז א גריכישע ווארט (אנדרא = מאן).

4. **פרשת בראשית:** „זכר ונקבה ברא אותם" ווערט לויט אסאך מפרשים פארשטאנען אז דער ערשטער מענטש איז באשאפן געווארן מיט ביידע — א מין אנדרוגינוס-מציאות.

טומטום

דער רמב"ם: „ומי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום הוא הנקרא טומטום, וגם הוא ספק... ואם נקרע הטומטום ונמצא זכר הרי הוא כזכר ודאי, ואם נמצא נקבה הרי הוא נקבה."

פשט: א טומטום איז איינער וואס איז אטום (פארשטאפט), אן קיין זיכטבארע אברים. ער איז אויך א ספק, אבער אם נקרע — ווערט דער ספק אויפגעלייזט.

חידושים:

1. **חילוק פון אנדרוגינוס:** ביי טומטום איז דער ספק בלויז א פראקטישער ספק — מ'האט נישט די כלים צו מברר זיין, אבער אם נקרע — ווערט דער ספק אויפגעלייזט, אפילו למפרע. ביי אנדרוגינוס איז דער ספק פרינציפיעל און בלייבט לעולם.

2. **עטימאלאגיע:** טומטום איז פון לשון „טמטום" — פארשטאפונג, ווי „טמטום הלב."

טומטום ואנדרוגינוס: גיל פון גדלות

דער רמב"ם: „וטומטום ואנדרגינס שהיו בן שתים עשרה שנה ויום אחד הרי הן בחזקת גדולים."

פשט: מ'נעמט אן לחומרא אז זיי זענען גדולים פון צוועלף יאר און א טאג — ווייל אפשר זענען זיי נקבה, און א נקבה ווערט גדולה פון צוועלף.

חידושים:

1. **ראב"ד'ס השגה:** דער ראב"ד פארשטייט נישט פארוואס דער רמב"ם זאגט „בחזקת גדולים" — מ'זאל דאך טשעקן אויב זיי האבן סימנים (שערות). א טומטום ואנדרוגינוס קענען דאך האבן שערות, און מ'דארף נישט סתם אננעמען.

2. **כללי'דיגער יסוד:** דער רמב"ם שטעלט אוועק אז **אומעטום אין תורה** וואו מ'דערמאנט טומטום ואנדרוגינוס, רעדט מען פון דעם גדר — צוועלף יאר און א טאג.

חרש, פיקח

דער רמב"ם: „חרש וחרשת האמורין בכל מקום... אילמים שאין שומעין ואין מדברין... שהן בגדר שוטה. אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הוא ככל אדם." „ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן ואינן לא חרשין ולא שוטים נקראין פיקח ופיקחת."

פשט: א „חרש" אין הלכה מיינט נאר איינער וואס קען נישט הערן **און** נישט רעדן — ווייל ער קען גארנישט לערנען, איז ער בגדר שוטה. אבער איינער וואס קען נאר רעדן אדער נאר הערן איז ככל אדם. „פיקח" מיינט א נארמאלער מענטש — שלם בדעתו.

חידושים:

1. **פיקח מיינט נישט חכם:** „פיקח" אין גמרא מיינט נישט א קלוגער מענטש, נאר סתם א נארמאלער — א „ניכטערער" — דער היפוך פון חרש.

2. **היינטיגע צייטן:** פוסקים זאגן אז היינט, וואס ס'איז דא סיסטעמס פון לערנען מיט חרשים דורך סימנים (סיין-לענגוועדזש), האט זיך מעגליך געטוישט די הלכה לגבי חרש, ווייל ער קען יעצט קאמוניקירן.

סיום פרק ב' — דער רמב"ם'ס גלאסערי פון 20 מושגים

דער רמב"ם: „נמצאו כל השמות שביארנו ענינם בשני פרקים אלו עשרים שמות... שים כל השמות האלו לעומתך תמיד ואל ילוזו מעיניך כל ענייניהם, כדי שלא נהיה צריכין לבאר ענין כל שם מהן בכל מקום שנזכור אותו."

פשט: דער רמב"ם רעכנט אויס אלע 20 טערמינען וואס ער האט דעפינירט אין די ערשטע צוויי פרקים, און מאנט אז מ'זאל זיי געדענקען, כדי ער זאל נישט דארפן חזר'ן יעדע מאל.

חידושים:

1. **די 20 שמות:** קידושין, ערוה (מדאורייתא — כרת, קרובי משפחה), שניה (דרבנן'דיגע עריות), איסורי לאוין (ווי אלמנה לכהן גדול, אויך גערופן איסורי קדושה), איסורי עשה, קטנה, נערה, בוגרת, אילונית, גדולה, סימן התחתון, סימן העליון, קטן, סריס חמה, סריס אדם, גדול, אנדרוגינוס, טומטום, חרשים, פיקחין.

2. **„גדולה" vs. „בוגרת":** דער רמב"ם רעכנט „גדולה" באזונדער פון „בוגרת" — ווייל „גדולה" קען מיינען אויך א נערה (יעדע וואס איז נישט מער א קטנה), נישט נאר א בוגרת.

3. **חרשים/פיקחין אין לשון רבים:** ביי חרשים און פיקחין גייט דער רמב"ם צו לשון רבים (נישט חרש וחרשת, פיקח ופיקחת באזונדער), ווייל ס'איז נישטא קיין חילוק להלכה צווישן א מאן און א פרוי אין דעם ענין — נישט ווי ביי קטן/קטנה וואו ס'איז א חילוק אין גיל.

4. **דער רמב"ם'ס סטייל ווי א מגיד שיעור:** דער רמב"ם'ס לעצטע שטיקל — „שים כל השמות האלו לעומתך תמיד" — קלינגט ווי א מגיד שיעור וואס זאגט צו תלמידים: געדענקט דאס פאר'ן טעסט. דער לשון „אל ילוזו מעיניך" איז פון פסוק (משלי ג:כא „בני אל ילוזו מעיניך"), און „נלז" מיינט אפגערוקט (ווי „ונלז מפני הירח" אין הלכות קידוש החודש).

5. **תכלית פון ערשטע צוויי פרקים:** דער רמב"ם האט אין די ערשטע צוויי פרקים אוועקגעשטעלט אלע יסודות'דיגע הגדרות, כדי די איבעריגע פרקים פון הלכות אישות זאלן זיך קענען לערנען גרינגער.

תמלול מלא

רמב"ם הלכות אישות פרק ב' — שלבי גדלות: קטנה, נערה, בוגרת

פתיחה: מבנה הפרק והקדמות

ר' יצחק: א גוטן, אונז לערנען דער הייליגער רמב"ם,

ר' יואל אשר: הלכות אישות, פרק ב'.

ר' יצחק: נישט ספר זמנים, ספר נשים.

ר' יואל אשר: אנטשולדיגט, ספר נשים, יא, הלכות אישות.

ר' יצחק: און אין דעם פרק גייען אונז לערנען א המשך פון די ליסט פון דעפינישאנס. פריער האט מען שוין געלערנט מער וויניגער קידושין, עריות, אלע סארטע עריות, און יעצט לערנען אונז די עידזשעס און סטעידזשעס פון מענטשן. ווייל ס'איז נוגע פון

ר' יואל אשר: וועלכע עידזש מ'קען מקדש זיין א פרוי ביז וועלכע עידזש דער טאטע קען מקדש זיין קידושין. סאו ווייל דער רמב"ם זאגן יעצט, אנשטאט יעדע מאל ווען ער וועט זאגן א קטנה קען יא אדער נישט מ'נעמען קידושין, וואס מיינט א קטנה? זאגט ער אונז איינמאל, אלע כללים פון קטן און קטנה און אזוי ווייטער, נער און באגרעס, און שפעטער... גדלות און גדמות איז אן ענין פון די גוף, וועט ער אויך רעדן וועגן ווער איז א זכר נקב און ווער איז א ספק זכר נקב,

ר' יצחק: אזוי ווי טומטם אן די עולם. ס'איז דא אויך פארט פון די זעלבע, כאילו די גאנצע פרק איז, איך האב געשריבן הלכות גלעים, ס'איז אפשר נישט ריכטיג,

ר' יואל אשר: אפשר דארף מען שרייבן הלכות...

ר' יצחק: יא, בני אדם. ווער איז נחשב לענין הלכה, לענין קדישאן, אבער אויך לענין חלש ומשפט, קען עס מאכן א נפקא מינה. לענין ויהי אדם. לעגאל, ווער איז, וועלכע סארט מענטשן? מ'האט גערעדט איש ואישו, אבער ס'איז דא אסאך לעוועלס, איש ואישו. זייער גוט.

ר' יואל אשר: יא. שוין,

ר' יצחק: זאגט דער רמב"ם אזוי. ער גייט עס קודם רעדן וועגן מיידלעך, נאכדעם וועגן יונגלעך, ווייל מיידלעך און יונגלעך האבן זייער אייגענע האלפן.

ר' יואל אשר: מיידלעך זענען מער נוגע ווייל ס'איז דא די הלכות פון ווען דער טאטע קען מקבל זיין קדושה פון זיי און אזוי ווייטער.

ר' יצחק: ניין, ביידע זענען נוגע. איך מיין אז ס'איז דא פשוט אסאך מער דיטיילס, און א געוויסע זין,

ר' יואל אשר: אבער ס'איז דא די מיטל צייט, די נערה.

ר' יצחק: ס'איז דא אסאך זאכן.

הלכה א: שלבי גדלות ביי מיידלעך

קטנה: פון לידה ביז צוועלף יאר

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם אזא בייס. **א מיידל מיום לידתה פון ווען זי ווערט געבוירן, עד שתהיה בת שתים עשרה שנה גמורות, ביז זי ענדיגט זיך גאנצע צוועלף יאר. היא הנקראת קטנה** ווערט עס גערופן א קטנה. דאס איז דא א זאך וואס אסאך מאל רופט מען עס תינוקות.

ר' יצחק: ונקראת?

ר' יואל אשר: ס'מיינט קטנה. אבער ס'שטייט תינוקות איז אויך די זעלבע זאך.

זאגט דער רמב"ם, ביז צוועלף יאר העלפט נישט קיין סימנים. שפעטער וועלן מיר זען אז האר איז סימנים. זאגט דער רמב"ם, **ואפילו הביאה כמה שערות בתוך הזמן הזה,** וואס טוט זיך איינער וואס האט יא געברענגט שערות נאך פאר צוועלף יאר? וועסטו מיינען אז ס'איז עפעס מגדלות מנעוריה, זי איז שוין יא גדולה? זאגט ער ניין, און זאגן, **אינן אלא כשומה.** ס'איז נאר עפעס וואס הייסט שומא. ס'איז נישט האר וואס ווייזט אויף גדלות.

שומא טייטשט, אזוי ווי אסאך מאל ווען מ'האט א מכה, אדער וואקסט אריין א האר אין די מכה, דאס איז נישט האר וואס ווייזט אויף די גרעסערע פיקטשער. דאס טייטשט, האר איז א חלק פון דאס אז דער גוף ווערט עלטער. אבער אסאך מאל איז דא האר קומט פאר אן אנדערע סיבה. אזוי ווייל מ'זעט האר פאר צוועלף יאר, ווייסט אונז אז דאס זענען נישט האר וואס זענען סימנים הפגדלות, ס'איז אן אנדערע מין האר.

וואס טייטשט די ווארט שומא?

ר' יצחק: כשומה, שטייט נישט אז ס'איז א שומא.

ר' יואל אשר: שומא איז א שם דבר פון האר וואס וואקסט אין א מכה? ניין,

ר' יצחק: דער רמב"ם זאגט כשומה. דער רמב"ם זאגט נישט אז ס'איז א שומא.

ר' יואל אשר: וואס טייטשט די ווארט שומא? שומא טייטשט האר וואס וואקסט אין א מכה?

ר' יצחק: אזוי ווי דו האסט געזאגט.

ר' יואל אשר: ווי איז נישטא א לשון הפסוק, וואס איז א לשון חז"ל? ווי האבן מיר אונז די ווארט שומא? איך געדענק נישט אזא ווארט שימה. אבער אזוי טייטשן זיי. שימה מיינט האר וואס וואקסט אריין אין א מכה. ס'טייטש האר וואס וואקסט אין די גוף פאר אנדערע סיבות.

ר' יצחק: רייט, אבער דאס איז נאר א ליכטיגע זאך. דאס הייסט, ווער עס שטייט שערות מיינט נישט אז ס'קומט שטייט שערות אין די נויז, איך ווייס נישט וואו.

ר' יואל אשר: מ'רעדט דאך שערות דארטן במקום, ווי שפעטער וועלן מיר זען ביי וועלכע פלאץ שערות. יא.

דיון: די צוויי תנאים פון גדלות — עידזש און סימנים

ר' יצחק: ס'קאונט מער. די זאך איז א שטיקל חידוש. מ'דארף פארשטיין די לומדות וויאזוי ס'קען זיין. אבער די איידיע איז אז מען דארף סיי זיין א געוויסע עידזש און סיי האבן די...

ר' יואל אשר: נאך די געוויסע עידזש זענען האר סימנים, פאר די געוויסע עידזש זענען האר גארנישט ווערד.

ר' יצחק: מסתם איז אזוי די ריעליטי, ס'קען זיך אמאל מאכן, אמאל מאכט זיך אז מ'האט האר, אפילו ווען מ'איז יונגער, פונקט אז ס'קען זיך מאכן פארקערט, און מ'האט נישט האר ווען מ'איז עלטער וועט מען זען, אבער

ס'קען זיך מאכן פארקערט, און כאילו געוועגליך פילט אויס א געוויסע מאנט פון יארן, ס'זאל זיין נאכדעם דארף מען אויכעט האבן די סימנים.

ר' יואל אשר: ס'איז דאך זיכער אז די האר איז נישט די זאך, וואס מאכט גדלות? ס'איז דאך נאר א סימן אויף גדלות. און דעמאלטס קען עס נישט זיין קיין סימן אויף גדלות.

ר' יצחק: ס'איז א סימן אז דער גוף איז שוין א גדול. ס'איז ריעל. וואס הייסט א סימן? מיינט צו זאגן, די האר אליינס מאכט איר נישט א גדולה.

ר' יואל אשר: די האר איז א סימן אז זי איז שוין א גדולה. און דאס איז דוקא די האר, דוקא האר וואס קומט נאך א געוויסע עידזש,

ר' יצחק: נאך די עידזש פון צוועלף. אבל, יעצט,

נערה: נאך צוועלף יאר מיט שתי שערות

ר' יואל אשר: **"אבל אם הביאה שתי שערות למטה"**, דא זאגט ער וואו די שתי שערות זענען, **"למטה בגוף"**, **"במקומות הידועות להבאת שיער"**, די מקום וואס איז ידוע אז דארטן קומט שער. דער רמב"ם רעדט דאך זייער איידעלע לשון, אזויווי די שיטה פון דער רמב"ם אז לשון הקודש איז קודש וועגן מ'רעדט נישט גראב.

ר' יצחק: לאמיר דיר, דער רמב"ם אין הלכה י"ז גייט זאגן עקזעקטלי וואו ס'דארף זיין.

ר' יואל אשר: אבער וואו מ'קען, רעדט ער איידל. ניין, ס'איז נישט... אמאל וועט ער עס זאגן זייער קלאר, אבער ס'איז אן איידלקייט.

ר' יצחק: נישט וועגן דעם, ס'איז וועגן דעם, ס'איז וועגן דעם. ער גייט יעצט רעדן שער איז נישט שער איז ווען,

ר' יואל אשר: ווי. ס'איז קורצער פון מקום הידוע.

ר' יצחק: ניין, באלד וועסטו זען, ס'איז טוען פונקטליך, ס'איז נישט אזוי סתם. ס'איז טוען אין דעם פרטים, אזוי ווי זיי האבן געלערנט למשל אין הלכות מגילה, יא? די מגלה דארף זיין בזמנה, בזמן הידוע שתקנו לה. עפעס אזא לשון שטייט, נישט ידוע, עפעס אזא זאך. ווען איז די זמן? וועסטו לערנען שפעטער צען ליינס פון הלכה.

די זעלבע זאך, שער איז במקום הידוע, דארט וואו ס'קומט צו זיין שער. וואס פונקטליך איז דאס? נישט יעצט די נושא, מיר וועלן עס באלד זען. יעצט דארף מען לערנען די כללים, ווען הייסט עס אז פאר די צוועלף יאר העלפט עס נישט? נאך די צוועלף יאר? דעמאלטס.

ר' יואל אשר: זאגט ער, אבער ווען זי איז געווארן צוועלף און זי האט באקומען שער במקומות הידועות להבאת שער, וואס שפעטער גייט ער אונז זאגן,

ר' יצחק: דעמאלטס...

ר' יואל אשר: און נאכדעם וואס זי איז שוין די עידזש, און זי האט געברענגט שערות, דעמאלטס **"נקראת נערה"**, דעמאלטס האט זי א נייע גדר פון א קטנה, אדער א תינוקת ווערט

ר' יצחק: זי גערופן א נערה.

ר' יואל אשר: א נערה, למשל אין ענגליש האט מען געזאגט א יונג אדולט, זי איז נאך נישט קיין גדולה,

ר' יצחק: אבער זי איז שוין...

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם, די מין סימן פון ברענגען שתי שערות נאך די ערשטע צוועלף, **והבאת שתי שערות בזמן הזה נקרא סימן התחתון.** סימן התחתון, ווייל דער סימן איז אויף די חלק התחתון שבגוף. שפעטער וועלן מיר לערנען נאך סימנים וואס איז מער אין אויבן פון די גוף.

ר' יצחק: רייט, און סימן מיינט צו זאגן, דאס הייסט, איך געדענק אז דער רמב"ם געבט פשוט דעפינישן, ער געבט דאך ווערטער, די ווארט נערה מיינט אזא איינער וואס האט באקומען צוויי שערות במקום מרועה, און ס'איז געווען שוין דיכטיג. דאס הייסט נערה. וואס איז דאס א נערה? וואס גייט מען טון מיט דעם?

ר' יואל אשר: רייס, וואס איז נוגע? מיר לערנען שפעטער לגבי קידושין.

ר' יצחק: און די, נאך א טרענסלעישאן, נאך אזוי ווי אן ענטשורי די דיקשענערי, אז דאס הייסט בא סימן תחתון. סימן מיינט אז ס'איז שוין דא די תנאים פון די סימן, סיי די גיל, סיי די צוועלף יאר, און סיי די צוויי שערות. און די סימן איז סימן תחתון.

בוגרת: נאך זעקס חדשים

ר' יואל אשר: יא, זאגט דער רמב"ם, ווי לאנג איז מען די פעריאד וואס הייסט נערה? זאגט דער רמב"ם, **ומאחר שתביא סימן התחתון,** פון ווען ס'קומט די סימן וואס ער האט יעצט געזאגט, ווערט מען גערופן נערה. ביז ווען? **שישה חדשים גמורים,** ביז ס'ענדיגט זיך זעקס חדשים.

ער האט פריער אויך געזאגט גמורות און גמורים. גמורים נישט ווען מ'הייבט אן ציילן, ווייל א מענטש ווערט זעקס חדשים, זאגט מען, יעצט איז געווארן זעקס חדשים, אבער דאס איז נאך נישט שש חדשים גמורים. זעקס חדשים וועט זיין ווען א נארמאלער מענטש וועט רופן, איך ווער יעצט זיבן חדשים. ס'איז שוין דורכגעגאנגען די גאנצע שש חדשים.

ומתחילת יום תשלום השישה חדשים ומעלה, פון ווען ס'ענדיגט זיך די ערשטע זעקס חדשים און ווייטער, דעמאלטס איז זי א נייע קעטעגאריע. ס'ווערט שוין נישט גערופן אן ערד. ער גייט אנהייבן ווערן בוגרת. ער גייט אנהייבן ווערן גערופן אן אדולט, א בוגרת.

אין די תקופה איז אייביג פונקטליך די זעקס חדשים, **ואין בין נערות לבגרות אלא שישה חדשים בלבד,** ס'קען נישט דויערן לענגער. פארדעם איז מען נאך א קטנה און סימנים וועט נישט העלפן, און נאכדעם איז מען אויטאמאטיש שוין א בוגרת, מ'דארף נישט קיין נייע סימנים.

דיון: וואס איז דער חידוש פון "אין בין נערות לבגרות"?

ר' יצחק: ס'איז נישט דא קיין סימנים פאר דעם. אפשר אין בין נערות לבגרות מיינט פשוט צו זאגן...

ר' יואל אשר: די תקופה דויערט זעקס חדשים.

ר' יצחק: אבער וואס, מ'האט נישט יעצט געזאגט, ער זאגט צוויי מאל די זעלבע זאך. אפשר מיינט ער צו זאגן אז ס'איז נישט דא מער וואס צו טשעקן פון זען א בוגרת נאר זעקס חדשים. וואס איז נישט מיינען מ'דארף זוכן נאך א סימן צו עפעס א זאך?

בסך הכל, זעקס חדשים נאכדעם וואס מ'הייבט אן צו זיין א נערה, איז מען א בוגרת. דאס הייסט, דער פשט איז פשוט אז ס'נעמט א געוויסע תקופה, בערך א האלבע יאר לאמיר זאגן, נעמט די אנטוויקלונג פון די גוף פון ווען ס'הייבט אן ביז ס'איז שוין אינגאנצן פינישט, און וואטעווער לעוועל מ'רעדט דא, איך ווייס נישט פונקט.

און דאס נעמט פשוט צייט. אז די רגע וואס מ'ווייסט אז ס'ארבעט, איז נישט קיין זאך וואס צו טשעקן, ס'איז שוין גענוג. דאס איז א נארמאלע בת, א נארמאלע טאכטער, א נארמאלע פרוי, וואס ארבעט ברוך השם די גוף.

וואס וועט זיין אמאל? יעצט, די אלע סימנים זענען דאך, מ'האט געלערנט, ס'פעלט אויס צייט, אבער ס'איז די עיקר סימן, ס'איז מעכב על כל פנים לויט וואס מ'לערנט ביז יעצט, אז די גוף האט די שתי שערות. וואס עס מאכט זיך אבער א מענטש וואס זיין גוף ארבעט עפעס נישט.

ר' יואל אשר: אה, מיר וועלן רעדן וועגן יוצא דופן, זאכן ארבעטן נישט. געהעריג.

ווען שערות קומען נישט: קטנה ביז צוואנציק יאר

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם, **הגיעה לשתים עשרה שנה ויום אחד,** וואס איז געשען אז איינער איז געווארן צוועלף יאר אין א טאג? **ולא הביאה שתי שערות,** זי האט נישט געברענגט.

ר' יצחק: ס'טייטש די גוף האט נישט געברענגט?

ר' יואל אשר: הביאה מיינט זי האט נישט געברענגט די סימן, אדער די גוף האט נישט מצמיח געווען?

ר' יצחק: ס'מיינט פשוט אז ס'איז נישט דא.

ר' יואל אשר: ס'איז נישט דא, איך ווייס נישט, אבער הביאה האט זיך געמיינט אזוי ווי זי האט געברענגט פאר די בית דין א עדות אז זי האט שתי שערות. אקעי.

זאגט דער רמב"ם, איז דעמאלטס, **אף על פי שנראו בה סימני אילונית.** אילונית מיינט א פרוי וואס קען נישט האבן קיין קינדער, א פרוי וואס האט געוויסע, איר גוף האט זיך נישט אנטוויקלט. איר גוף האט זיך געסטאפט אנטוויקלען נאכ'ן זיין א קטנה.

אפילו אויב מ'זעט אנדערע סימנים, שפעטער וועלן מיר אונז לערנען אז ס'איז דא סימני אילונית. אבער מ'קען אבער נישט קובע זיין אויף א מענטש פאר זיכער אז ער איז אילונית ביז צוואנציג יאר, **עדיין קטנה היא עד עשרים שנה.** ווייל די ווארט ווערט נישט קיין נערה ווייל זי האט נישט געברענגט קיין שתי שערות, און אונז זענען מיר נאכנישט קובע אלס אילונית ביז צוואנציק.

ר' יצחק: די ווארט איז פשוט. דאס הייסט, געוועגליך א מענטש וואס האט

דין אילונית: קטנות, גדלות, וסימני אילונית

הלכה ב (המשך) — אילונית: דין קטנות און גדלות

ר' יצחק: יעצט, ס'איז דא אזא סארט מאדנע מענטש, ער פעלט עפעס, ער איז דעפעקטיוו, ס'פעלט אים עפעס אין זיין גוף, ער גייט קיינמאל נישט — אדער זי, באלד וועלן מיר זען ערד, ענליכע זאכן — ער גייט קיינמאל נישט ווערן מעטשור, ס'גייט קיינמאל נישט קומען צוויי שערות. איז אזא מענטש האט דאך בעצם וואס צו ווארטן אויף צוויי שערות? לא יהיה ולא יבוא. מ'דארף מאכן עפעס אן אנדערע לעוול. לכאורה, דאס וואס מ'ווערט א גדול ביי די צוועלף איז נישט נאר ווייל מ'באקומט די צוויי שערות, ס'איז מעטשורעטי. ס'איז נאר אזוויי איין סימן. א מענטש וואס וועט קיינמאל נישט ווערן מעטשור, אן אילונית, ווערט א גדולה עט די ענד. ס'איז נישט פלאץ זי בלייבט אייביג א קטנה, ווייל מ'זאגט, וויבאלד דו האסט נישט די סימנים,

ר' יואל אשר: דו האסט נישט די גדלות הגוף, פלאצט עס. זי וועט נישט הייסן א קטנה לגבי למשל שכל, אז זי וועט הייסן א שוטה. זי וועט נישט הייסן א שוטה, ווייל אונז ווייסן אז זי איז קלוג, נאר אז איר גוף האט נישט געהאט קיין בגרות.

ר' יצחק: זי גייט נישט הייסן קיין קטנה לגבי עניטינג אויב אונז קענען נישט זאגן

ר' יואל אשר: אז זי איז אן אילונית.

ר' יצחק: אבער מ'קען באשטימען אז זי איז אן אילונית, יא. אבער מ'באשטימט נישט, דאס איז די הלכה. אפילו ס'איז יא דא סימני אילונית, איז ביז די צוואנציג זאגט מען נישט אז זי איז אן אילונית. ממילא, אילונית בלייבט זיבן יאר מער קטנה, לאמיר זאגן אכט יאר, רייט? געוועגליך ווערט זי א קטנה ביז עשרים שנה.

דברי הרמב"ם: אילונית מלשון איל

ר' יואל אשר: ער ברענגט אז דער רמב"ם אין פירוש המשניות זאגט אז אילונית מיינט מלשון איל. איל איז דער זכר פון די כבשים. ס'איז טייטש, די פרוי האט זיך נישט אנטוויקלט איר פעמינינעטי, איר פרויענישע סימנים. אזוי ווי מ'זעט שפעטער, זי האט נישט קיין דדים וכדומה. זי איז געבליבן א... יא, אזא איל. יא, איז יעצט, **וכשתביא שתי שערות...**

ר' יצחק: אויב זי ברענגט יא...

ר' יואל אשר: אבער אונז לערנען נישט יעצט דא קיין סיבות, יא? ווייל לכאורה איז דאך טאקע א מאדנע זאך, ווייל איינמאל מיר זעען סימני אילונית, פארוואס דארף מען ווארטן ביז צוואנציג?

ר' יצחק: אונז ווייסן נישט,

ר' יואל אשר: ס'איז די סיבה, ס'קען זיין אז ס'איז נישט גענוג קלאר, אדער איך ווייס נישט.

ר' יצחק: אונז ווייסן נישט.

אילונית וואס ברענגט שתי שערות אפילו ביי צוואנציג

ר' יואל אשר: אפילו בשנת עשרים, אפילו בשנת עשרים, אויב ער ברענגט צו יא שתי שערות, אפילו ס'געשעט ווען זי איז שוין צוואנציג, דעמאלטס, תהיה נערה שישה חדשים ואחר כך תיקרא בוגרת. אייביג, פון ווען מ'ברענגט די ערשטע סימני גדלות, האט מען א פעריאד פון זעקס חדשים וואס איז די איבערגאנג, די בין הזמנים צווישן קטנות און גדלות, און דאס קען אפילו געשען שפעטער.

ר' יצחק: ס'מאכט סענס. דאס הייסט, וויבאלד אז ס'גייט מיט די... אזוי זאגט ער, ס'נעמט א געוויסע צייט ביז ס'ענדיגט זיך צו אנטוויקלען. יעצט, זי הייבט אן שפעט. אקעי, הייבט עס אן יעצט די פראצעס. איי, זי איז שוין גרויס? וואס מ'האט גערעדט, דאס גייט מיט די סימנים, ס'גייט נישט מיט ווי גרויס מ'איז. יעצט, אבער וואס איז אויב... אויב זי איז כמעט צוואנציג,

הלכה ג — דין אילונית און סימני אילונית

ר' יואל אשר: היתה בת עשרים שנה פחות שלשים יום, דרייסיג טעג וויניגער ווי צוואנציג, **ולא הביאה שתי שערות,** זי האט נישט געברענגט שתי שערות, **ונראו בה סימני אילונית,** איז דא נאך סימני אילונית? **הרי היא אילונית,**

ר' יצחק: דעמאלטס קען מען קובע זיין אז זי איז אן אילונית.

ר' יואל אשר: רייט. דאס איז נאר ווען ס'האט סימני אילונית. אבער **ואם לא נראו בה כל סימני אילונית,** נישטא קיין אנדערע סימני אילונית, נאר דאס אז זי האט נישט געברענגט שתי שערות, **עדיין קטנה היא עד שתביא שתי שערות.** דעמאלטס שאצן אונז אז זי איז ווייטער א קטנה ביז זי ברענגט סימני גדלות.

אוי, ס'איז יא דא אן עקספירעישאן דעיט. מ'קען נישט זיין א קטנה נאך ביי די צוואנציג, ביי די פינף און צוואנציג, אבער ביי די פינף און דרייסיג **ויום אחד, או עד שתהיה בת חמש ושלשים שנה ויום אחד,** דעמאלטס, אפילו זי האט נישט קיין סימני אילונית, און זי האט נאך נישט געברענגט קיין סימני גדלות, זאגן אונז נישט אז זי איז נאך א קטנה, נאר אונז זאגן אז זי איז אן אילונית

ר' יצחק: אפילו אן אנדערע סימני אילונית.

ר' יואל אשר: הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות הרי זו נקראת אילונית אף על פי שלא נראה בה סימן מסימני אילונית. דאס אליין, ביי די עידזש איז דאס אליין שוין גענוג, דאס אז זי האט נישט געברענגט קיין שתי שערות, דאס אליין ביי די עידזש וועט איר שוין

ר' יצחק: מאכן פאר אן אילונית.

אילונית אין לה ימי נערות

ר' יואל אשר: נמצאת למד שהאילונית אין לה ימי נערות, אן אילונית האט נישט די תקופה וואס הייסט אריבערגיין פון קטנה פאר בגרות, צווישן קטנה און בגרות איז נערות, דאס איז נישט דא ביי אן אילונית. **אלא מקטנותה,** זי הייסט א קטנה ביז זי ברענגט שתי שערות, אנטשולדיגט, ביז זי ברענגט אנדערע סימני אילונית ביי די עידזש פון צוואנציג, אדער אפילו אויב זי ברענגט נישט, ביי די עידזש פון פינף און דרייסיג, דעמאלטס ווערט זי גלייך א בוגרת, זי האט נישט קיין נערה. אן אילונית איז נישט קיין נערה.

ר' יצחק: ס'איז א פשוט'ע זאך, ווייל נערות און בגרות איז די סימנים וואס נעמט צייט פון אביסל ביז איינגאנצן. אן אילונית וואס איז עפעס א בריאה פון זיך אליין, איך מיין, עפעס אן אנדערע סארט צעבראכענע מענטש וואס האט בכלל נישט די סימנים, מ'גייט קיינמאל נישט האבן די סימנים, איז נישט נוגע צו ווארטן. די רגע וואס מ'איז קובע אז זי איז אן אילונית, אדער ביי צוואנציג ווייל מ'זעט סימנים, אדער ביי די פינף און דרייסיג אפילו אן

סימנים, נאר סתם אז מ'זעט אז לא קרעס, ס'איז נישטא קיין סימנים, ווערט זי גלייך א גדולה.

הלכה ד — סימני אילונית

ר' יואל אשר: יעצט גייט דער רמב"ם זאגן וואס איז די סימני אילונית וואס ער האט דערמאנט. זאגט דער רמב"ם, **ואלו הן סימני אילונית כל שאין לה דדין**. אן אילונית האט נישט קיין דדין.

ר' יצחק: סאו די אלע זאכן דארף מען האבן, אלע צוזאמען? די אלע סימנים שטייט אלע,

ר' יואל אשר: אבער איינער פון זיי. ס'זעט אויס אזוי, זי זאגט דאס פלאס דאס פלאס דאס, ניין? ס'איז אינטערעסאנט, **ואינה ניכרת בין איש לאשה.**

ר' יצחק: סאו איך דארף מאכן א ליסט? דאס איז וואס איך וויל וויסן.

ר' יואל אשר: ס'שטייט זיך טאקע אז ס'האט נאר איינע פון די סימנים. לכאורה, פארוואס זאל אויספעלן מער ווי איינע פון די סימנים? ס'איז א סימן אילונית, ניין?

ר' יצחק: איך ווייס נישט, היינט איז דא א דאקטאר וואס ער ווייסט. איך ווייס נישט, ס'איז אלץ סימנים וואס איז געווען בזמנים וואס מ'האט געקענט דערקענען. איך זע אז ער מאכט א ליסט,

ר' יואל אשר: אבער ער זאגט נישט... שפעטער אין סעיף ח' זאגט דער רמב"ם וואס טוט זיך אויב זי האט נאר אפאר פון די סימנים.

ר' יצחק: אקעי, סאו דאס זענען די סימנים. סאו קודם כל, ס'גייט אזוי, רייט? ס'איז צוויי אנדערע זאכן, יא? יא, זייער גוט. סארי, נישט ריכטיג. זי האט נישט קיין דדים, דאס הייסט, נישט אזויווי א פרוי האט.

די פיר סימני אילונית

ר' יואל אשר: און צווייטנס, תשמיש טוט איר ווי.

ר' יצחק: עפעס אזוי, ס'ארבעט נישט די...

ר' יואל אשר: ס'ווערט הארט, ס'איז שווער פאר איר

ר' יצחק: אז זי זאל זיין...

ר' יואל אשר: זי איז זיך מתקשה בתשמיש. זי האט שוועריגקייטן מיט תשמיש. **ואין לה שיפולי מעיים כנשים.** זי האט נישט די געוויסע זאך וואס הייסט שיפולי מעיים, ווייל אונטן פון די בויך ווערט אויפגערופן, אזויווי ס'שטעקט זיך ארויס, איך ווייס נישט פונקטליך. **וקולה עבה.** זי האט נישט א קול פון א פרוי, א ווייכע קול וואס א פרוי געווענליך האט, נאר זי האט א דיקערע קול, א מענערישע קול.

ר' יצחק: דאס איז פארט פון איין זאך, זאגט ער. איינער אין א קערעס,

ר' יואל אשר: אין א קערעס, די קול איז נישט נקי,

ר' יצחק: זי סאונדט ווי א מאן. דאס הייסט, ס'פעלט איר, בעיסיקלי, ס'איז זייער פשוט, ס'פעלט איר די פרויערישע סיסטעם. די פרויערישע סיסטעם קומט מיט דדים, און ס'קומט מיט אויף תשמיש ווערט עס אביסל מער ווייעך, ווארעווער ס'עפנט זיך אויף, און ס'האט עפעס אזוי ווי א... וויאזוי הייסט? ס'באמפט אזוי ארויס פון אונטן, און ס'האט א פרויערישע קול. דאס הייסט, ביי קינדער, ס'איז אביסל פאני, ווייל א קטן און א קטנה האבן בערך די זעלבע קול. ביידע איז נישט קול עבה. יא, א יונגל סאונדט בערך אזוי ווי א פרוי. נאכדעם, יונגלעך באקומען... ווען זיי פארטייען און חלק, ס'איז נישט קיין סימן, ס'איז אינטערעסאנט, אבער מער ווייניגער די זעלבע צייט פון די בר מצוה.

ר' יואל אשר: ס'געשעט פובערטי, באקומט מען א מענערישע קול.

דיסקוסיע: ווי באקומט אן אילונית א קול עבה?

ר' יצחק: יא, סאו... איך ווייס נישט וואס ס'מיינט, וואס די אילונית. צו אן אילונית באקומט אויך א מענערישע קול? פארוואס זאל עס באקומען א מענערישע קול? אפשר מיינט עס פארקערט, אז זי בלייבט... איך סתם זאג טעאריות לויט מיין ספרים.

ר' יואל אשר: ס'איז נישט עבה, א קינד האט נישט קיין קול עבה.

ר' יצחק: וואס פרעג איך דיר? סאו ווען ווערט זי די קול עבה? ס'איז אים זייער מאדנע. אן אילונית באקומט א קול עבה?

ר' יואל אשר: לכאורה רעדט מען נישט ווען זי איז געבליבן פיצעלע, יא? זי איז געווארן, איר גוף איז געווארן גרויס.

ר' יצחק: זי איז געווען זעקס פיסלעך,

ר' יואל אשר: אזא חלק. סאו נאכאמאל, איך זאג, איינמאל מ'גייט דורך שינויים אין די גוף...

ר' יצחק: ס'איז נישט דא קיין שינויים, דאס זאגן אונז.

ר' יואל אשר: אבער עפעס שינויים איז געשען, זי איז געווארן גרויס, זי איז געווארן גרעסער, יא? זי איז געוואקסן. זי זעט שוין נישט אויס יעצט ווי א צען יעריגער מייד. שטעל זיך פאר. סאו איך געסט דעמאלטס, ווען מ'איז נישט קיין פרוי, ווען מ'האט נישט די פעמיניסטישע פיטשערס, איך געסט דעמאלטס דארף די קול ווערן. איך זאג סתם זאכן, איך ווייס נישט.

ר' יצחק: מ'דארף האבן די הארמאן, וויאזוי הייסט עס? די וואס מאכט פרויען.

ר' יואל אשר: איז דאס טייטש אז א פרוי'ס קול איז אזוי ווי א קינד'ס קול? אדער ס'איז א קול מיוחד? איר קול טוישט זיך אויך, ניין?

ר' יצחק: נישט קיין זאך, ניין. ס'ווערט מער מאטשור, ס'ווערט די זאך. א יונגל האט ממש

ר' יואל אשר: א טשעינדזש וואס געשעט ביי א געוויסע עידזש, אין משך פון אפאר חדשים.

ר' יצחק: אבער... אקעי, אפשר אילונית איז עפעס א בריאה בפני עצמה, אפשר טאקע, ס'קען זיין אז אילונית, איך ווייס נישט פונקטליך וואס איז אן אילונית, איך מיין, די דאקטוירים וועלן זאגן וויאזוי מיר פארשטייען עס היינט, אבער ס'איז דא זיכער אזא סארט אילונית, וואס די ריזען פארוואס זי איז אזוי איז ווייל זי האט צופיל טעסטאסטעראן, די מענערישע זאך, און ס'מאכט איר טאקע מענעריש אביסל. דאס הייסט, ס'איז נישט פשט אז ס'פעלט, ס'איז נישט פשט,

ר' יואל אשר: ס'איז נישט פשט.

ר' יצחק: אויב מתקשה מיינט נישט אזוי ווי א מאן. מתקשה מיינט נישט אזוי ווי א מאן.

ר' יואל אשר: מתקשה רעדט נישט פון דאס.

ר' יצחק: ס'איז נישט קיין אנטרוגענעס. קען זיין אז ס'ארבעט נישט אויף די פרוי איז נישט אויף. אקעי.

סיכום: די דריי סארט גדולים

עניוועיס, די אלע דריי סארט גדולים,

ר' יואל אשר: די דריי, די זענען סימני אילונית. זאגט יעצט דער רמב"ם, ווען די גמרא זאגט אויף איינעם, אונז ווייסן שוין ווען די גמרא זאגט אדער ווען די הלכה זאגט. קטנה אדער תינוקות. וואס טייטש ווען מ'זאגט גדולה? זאגט דער רמב"ם אזוי, ווייל נערה, פון די האלב יאר איז נישט א נערה, און בוגרת איז ווען מ'ווערט שוין א גדולה. און אילנות, איינמאל מ'האט קובע געווען אז אפילו יענער האט נישט קיין סימנים, די סיבה פארוואס מ'האט נישט קיין סימנים איז וועגן אילנות, די אלע דריי

סימני גדלות ביי א בת און א בן — סימן העליון, לידה, און די חילוק צווישן זכר ונקבה

סימן העליון — אכט סימנים פון גדלות ביי א מיידל

ר' יואל אשר: זאגט יעצט דער רמב"ם, ווען די גמרא זאגט אויף איינעם, אונז ווייסן שוין ווען די גמרא זאגט אדער ווען די הלכה זאגט קטנה אדער תינוקות. וואס טייטש ווען מ'זאגט גדולה? זאגט דער רמב"ם אזוי, **והנערה**, פון די האלב יאר איז א נערה, **והבוגרת** איז ווען מ'ווערט שוין א גדולה.

והאילונית, איינמאל מ'האט קובע געווען אז אפילו יענער האט נישט קיין סימנים, די סיבה פארוואס מ'האט נישט סימנים איז וועגן איילונית, די אלע דריי, **נקראת גדולה.** די דריי ווערן גערופן גדולה לענין גדלות, לענין רוב סימן,

ר' יצחק: וואס מ'רעדט, חיובי מצוות וכדומה. די אלע דריי הייסן גדולה, ס'איז נישט דא קיין חילוק פון איינס און די צווייטע. איז עד כאן האבן זיי געלערנט סימני, מ'האט נישט געלערנט עקשטלי סימנים. מ'דארף פארשטיין פארוואס מ'דארף טון די סימנים, וועלן מיר שוין זען. אבער חוץ פון דעם וואס מ'האט געלערנט פריער צוויי שערות,

ר' יואל אשר: דאס הייסט סימן התחתון. זאגט דער רמב"ם, ס'איז דא סימן העליון.

ר' יצחק: ריכט.

די אכט סימנים פון סימן העליון

ר' יואל אשר: דאס הייסט **ויש בבת סימנין מלמעלה, והן הנקראין סימן העליון. משתחזיר ידה לאחוריה**, ווען זי דרייט אויס אירע הענט צו די בעק, **וייעשה קמט במקום הדד**, ווערט א... א קמט מיינט א קנייטש, ס'ווערט פארקנייטשט במקום הדד.

ר' יצחק: וואטעווער דעט מינס. ס'מיינט פשוט אז ס'ווערט אנטוויקלט די דדים, ס'איז שווער צו פארשטיין. ס'ווערט מער... איך ווייס נישט פונקט ווייעד אדער גרעסער, וואטעווער. און נאך א זאך, עפעס פעלט מיר דא איינס, רייט? יא. יא.

ר' יואל אשר: די צווייטע... **ומשישחיר ראש הדד**, ס'ווערט שווארץ די שפיץ פון די דד. און **ומשיתן אדם ידו על עוקץ הדד**, אויב איינער וואלט געלייגט זיין האנט אויף די עוקץ הדד, איז אויך די זעלבע זאך ווי די ראש הדד, **והוא שוקע ושוהה לחזור**.

ר' יצחק: ער זאגט אז עוקץ הדד מיינט נישט די פיטמא סאטרע האנט, איך ווייס נישט קלאר. די עק? עוקץ מיינט אן עק? עוקץ פון אן אתרוג איז אזוי ווי די...

ר' יואל אשר: די פארקערטע פון די אפיטאמוס ביי די אתרוג, אבער די פארקערטע פון די... די פארקערטע פון די... דד איז אין די גוף. ס'איז נישט אפן.

ר' יצחק: איך ווייס נישט. עניוועייס, די פוינט איז אז ס'האט עפעס אזוי ווי ס'איז דאונסי עפעס.

ר' יואל אשר: יא. אקעי. ווי שוקע ושוהה איז אז ס'איז נישט אזוי סטיף, נאר פארקערט. מ'קוועטשט אריין, ווערט עס אריינגעקוועטשט.

ר' יצחק: אבער ס'נעמט... אה, פארקערט. ס'האט נישט אזוי ווי א מענטש איז זיין צו...

ר' יואל אשר: ס'האלט זיך אביסל די שעיפ. ה) **ומשיפצל ראש חוטם הדד וייעשה בראשו כדוד קטן.** אבער די ענד פון די דד איז דא די ראש חוטם הדד. ראש חוטם, חוטם, חוטם.

ר' יצחק: ווייטער איז אלעס לשונות פון די... יא,

ר' יואל אשר: די שפיץ פון די דד מאכט זיך א כדוד קטן.

ר' יצחק: ממש אין די שפיץ איז דא עפעס א קליינע באלי אזא. איז דעמאלטס ס'ווערט עפעס אזוי ווי... פארקערט, ס'ווערט די באלי. ווען מ'איז קליין האט מען נישט די עקסטרע שטיקל, ווען ס'ווערט גרויס ווערט עס די עפעס אזא כאילו באלי.

מחלוקת אין פירוש "שיפצל החוטם"

ר' יצחק: ורבותי פירשו אנדערש. דאס הייסט, דאס איז דער רמב"ם'ס טייטש אין די גמרא שיפצל החוטם. דאס הייסט, דער רמב"ם האט געטייטשט אז ס'שטייט אין די גמרא שיפצל החוטם. האט דער רמב"ם געטייטשט אז ס'מיינט אז ס'ווערט אפגעטיילט די חוטם פון די באלי שטיקל. כדוד, עקשטלי דער רמב"ם שטייט כדור אדער דוד, בקיצור, עפעס א שטיקל. און די רבי'ס פון די רמב"ם האבן געטייטשט אנדערש, אז דער חוטם אליינס, ווען ס'איז גרויס, ווערט עס אזעלכע שפלטענע זאך.

ר' יואל אשר: אה, ווי. וכן.

ר' יצחק: נאך א סימן?

ר' יואל אשר: משיטו הדדין, זיי ברייטערן זיך אויס, די דדים, **ומשיתקשקשו הדדין**,

ר' יצחק: און אלע זאכן ווערן די זעלבע.

ר' יואל אשר: זיי ווערן געווג גרויס אז זיי שאקלען זיך, זיי קענען זיך שאקלען. **ומשתקיף העטרה**,

ר' יצחק: והוא מקום הבשר התפוח שלמעלה מן הערוה לעומת הבטן. דאס איז שוין נישט עליון, איך ווייס נישט פארוואס הייסט עליון. א פרוי האט אלץ העכער ווי די... דאס איז דאס וואס מיר האבן געלערנט פריער, אז די איילונית האט עס נישט. איך מיין אז ס'איז די זעלבע זאך. מקום הבשר התפוח שלמעלה מן הערוה לעומת הבטן, אז ס'גייט אביסל ארויף, דאס איז אויכעט, ס'ווערט גרעסער ווען ס'ווערט גרויס.

ר' יואל אשר: און ח' איז **ומשיתמעך בשר זה ולא יהיה קשה.**

ר' יצחק: בשר זה, די בשר, געט. אזוי ווי אן איילונית איז נישט די זעלבע זאך פון יתקשה, אבער ווען ס'איז קליין איז עס מער הארט, ווערט גרעסער, ווערט עס מער סאפט, לא יקשר. דאס איז אלעס **כל אלו הסימנין שמונה.** די אלע זענען סימן מאדנע, ווייל די לעצטע צוויי זענען נישט למעלה. פארוואס הייסט עס סימן העליון? ס'איז נאר נישט צערות, אבער איך ווייס נישט פארוואס רופט עס סימן העליון.

דיסקוסיע: פארוואס הייסט עס "סימן העליון"?

ר' יואל אשר: רוב פון זיי זענען עליון, סאו די גאנצע קעטעגאריע ווערט גערופן סימן העליון.

ר' יצחק: אפשר מיינט אזוי, ווייל דאס זענען די סימנים און גפניים, די אפיקה, אזוי ווי די שערות, וואס איז נאר ווי א רמז.

ר' יואל אשר: וואס איז די סיקרעט וואס מענטשן... איך מיין, די זאכן קענען מענטשן גרינגער זען, איך ווייס.

ר' יצחק: וועלכע? וועלכע, וועלכע,

הלכות פון סימן העליון — ווען ווירקט עס?

ר' יואל אשר: וועלכע זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"נראה בבת סימן מכל אלו"**.

ר' יצחק: איז וואס איז די הלכה? וואס האלט מען פון די אלע סימנים?

אונטער צוועלף יאר — אין משגיחין בו

ר' יואל אשר: וואס גייט ער מסביר זיין? אויב אויף א פרוי זעט מען איינע פון די סימנים, איינע פון די אכט סימנים, אדער אפשר אויך איינע פון די אלע סימנים, **"או כולן"**, אדער מ'זעט די אלע סימנים, **"והיא בת שתים עשרה שנה או פחות, אין משגיחין בו"**. אויב זי איז יונגער פון צוועלף, אדער צוועלף אבער נישט אריבער די צוועלף, **"אין משגיחין בו"**. ס'איז אינטערעסאנט, דא דארף מען נישט קיין תירוץ שומא. מ'איז **"אין משגיחין"**, מ'דארף שוין נישט האבן קיין תירוץ שומא.

ר' יצחק: איך מיין אז שומא איז נישט קיין ריעל זאך. איך גלייב נישט אז ס'איז דא אזא זאך שומא.

ר' יואל אשר: ס'איז דא אזא זאך ווי האר אויפ'ן גוף וואס איז נישט קיין סימן גדלות. **"אין משגיחין בו והרי היא בקטנותה."**

נאך צוועלף יאר — די דינים

ר' יואל אשר: נעשת בת שתים עשרה שנה ויום אחד ונראה בה סימן התחתון", איז דער סימן התחתון געווג

ר' יצחק: שטארק און מען קוקט נישט אויף די אכט סימנים.

ר' יואל אשר: אבער אויב זי איז שוין געווארן צוועלף, **"ואם לא נראה התחתון"** - ס'איז נאכנישט דא די שערות ביי די תחתון, **"ונראה אחד מאלו"**, אבער איינע פון די אכט סימנים איז יא דא, דעמאלטס איז זי **ספק בין נערה לקטנה ודנין בה להחמיר"**. און מ'איז דן יעדע זאך לחומרא. למשל, אויב זי האט באקומען קידושין, וועט מען עס שוין אנקוקן ווי א נערה, אבער אנדערע זאכן וועט מען עס נאך אנקוקן ווי א קטנה. מ'דארף א חומרא לכאן ולכאן.

ר' יצחק: "ואם נראו כולן

אלע אכט סימנים — גדולה ודאית

ר' יואל אשר: הרי זו גדולה ודאית". אויב ס'איז דא אלע סימני עליונים, איז זי זיכער א גדולה. פארוואס? **"שאי אפשר שיבואו כולם אלא וכבר בא סימן התחתון ונשר"**. ווייל... אה...

ר' יצחק: ס'בלייבט נאך אלץ וויכטיג אז ס'זאל זיין די שערות.

חידוש: סימן העליון איז א סימן לסימן — די שערות בלייבן דער עיקר

ר' יואל אשר: זייער אינטערעסאנט, די שערות איז דער וואס איז קובע מ'איז א גדולה, נאר ס'איז דא א סימן לסימן. אזוויוי די אכט סימנים זענען א סימן אז ס'איז זיכער דא שערות. איי, דו זעסט נישט קיין שערות? **"ונשר"**, ס'איז סתם ארויסגעפאלן די שערות.

ר' יצחק: אינטערעסאנט. רייט. סאו, זעט אויס ווייל דאס איז פשט, ס'איז שוין אינגאנצן. די פארט פון אינגאנצן קומט צערות, איידער דו זעסט נישט, שוין, ס'איז אראפגעפאלן.

ר' יואל אשר: און פארוואס פעלט דאס אויס? פארוואס זאגן זיי נישט ווייל די סימנים אליין זענען סימני גדלות? פארוואס דארף זיי זיין א סימן אויף די האר? אינטערעסאנט, זעט עפעס אויס אז די האר איז קובע די זאך.

ר' יצחק: אזוי זעט דא אויס, יא.

ר' יואל אשר: לכאורה, די שואלים האבן געזאגט אז ס'איז דא אדער דעיס, אדער דעיס. אבער זעט אויס אז ס'איז נישט. זעט אויס אז די

ר' יצחק: האר איז די עיקר זאך. אזוי זעט דא אויס. און קוקן די גמרא, ס'איז דא דרשות פון פסוקים, מסתמא איז דאס אויך געבויעט אויף די נעטור.

ראיה פון פסוק — שדים נכונו ושערך צמח

ר' יואל אשר: אזוי איז טאקע. די גמרא פרעגט אז אין די פסוק וואס אונז קענען פון די הגדות, ותברו ותשדיכם נכוני ותערך צמח, שטייט קודם שדים נכוני, אז ס'איז א פריערדיגערע סימן.

ר' יצחק: יא. איך האב נישט די קשיא. די גמרא זאגט נישט די תירוץ, ס'מיינט פייווי צוזאמען. פארקערט, אויב שדים נכונים, איז בסימן את תערך צמח. אזוי לערנט דער רמב"ם.

ר' יואל אשר: יא.

הבת שילדה — געבוירן א קינד ווי סימן גדלות

ר' יואל אשר: יעצט גייט דער רמב"ם זאגן א נייע חידוש. נאך איינער האט געבוירט א בעיבי, איז מען שוין א מאמע. א מאמע קען נישט זיין א קטנה. **הבת שילדה אחר שתים עשרה שנה,**

ר' יצחק: איז עס געבוירט צוועלף. אה, אויב מ'איז געבוירט צוועלף העלפט נישט.

ר' יואל אשר: אפשר איז דא אזא כלל אז מ'געבוירט נישט אונטער צוועלף.

ר' יצחק: אלעס איז מעגליך,

ר' יואל אשר: גיי ווייס. **הבת שילדה אחר שתים עשרה שנה, אף על פי שלא הביאה סימן לא עליון ולא תחתון הרי זו גדולה.** פארוואס? **ווייל בנים**, אויב מ'האט שוין געבוירן קינדער, **הרי הן כסימנין.** דא זאגט מען נישט אזוי ווי אז מ'זאל זאגן אז ס'איז זיכער געווען תחתון הנושא. ס'זעט אויס אריין כסימנים. די בנים אליין איז אזוי ווי די סימנים.

ר' יצחק: ס'איז אויך פשוט, ווייל א קינד קומט אויך נאר האבן אויב מ'איז מעטשורעס. האסט שוין געהאט א בעיבי, איז דאך סימן, ביסט א גדולה. אבער ס'שטייט נישט דא אויך לגבי נערות, צו ס'האט ימי נערות.

מחלוקת ראשונים: וואס מיט אונטער צוועלף יאר?

ר' יצחק: און ס'איז אויך אינטערעסאנט אז דער רמב"ם זאגט נישט וועגן וויניגער ווי צוועלף יאר. ס'איז דא א מחלוקת אין מפרשים. איך זע אז דער רמ"א זאגט, למשל, בנים לאו דווקא ס'איז געבוירן, אפילו ווען זי איז נאר טראגעדיג איז עס שוין ווייל פשט אז ס'איז די זעלבע זאך. אבער ער ברענגט אז ס'איז דא וואס זאגן אז אפילו וויניגער ווי צוועלף איז די זעלבע זאך.

ר' יואל אשר: נישט קלאר. ס'איז א מחלוקת ראשונים, הייסט ער. דער רמב"ם זאגט זייער קלאר אחר שתים עשרה שנה.

ר' יצחק: אזוי שיינט עס. אבער ס'קען זיין דער רמב"ם האט געטראכט אז ס'איז נישט מעגליך פארדעם.

ר' יואל אשר: עניוועיס. אויב איז עס נישט א הלכה, ס'איז נאר א מציאות, וואלט ער נישט געשוויגן, ער וואלט נישט געזאגט די ווארט אחשטיין וואס עס איז נישט אן. וואנס איז מען געבוירן.

ר' יצחק: אזוי ס'איז דא, אבער ס'איז פאני. אה, די זעלבע זאך, וואס ס'פעלט אויך אויס צו זיין גענוג אלט. א בעיבי וואס איז גראדע פונקט מאדנע, ס'איז מאטשור, נישט קיין גדולה. עניוועיס, עד כאן איז בעיסיקלי ווייסן מיר וואס הייסט א קטנה, א נערה, בוגרת, און אן איילונית, וואס ווערט סאמהאו א בוגרת אפילו אן זיין א נערה, און די סימנים פאר די אלע זאכן.

סימני גדלות ביי א בן (זכר) — הלכה ג

ר' יואל אשר: שוין, ביז יעצט האבן מיר געלערנט וועגן בת, יעצט גייען מיר לערנען וועגן א זכר, א בן. ווען איז א בן א גדול? זאגט דער רמב"ם אזוי, א בן, א יונגל, **משיוולד עד שיהיה בן שלש עשרה שנה,**

ר' יצחק: אנדערש פון א מיידל וואס איז ביז צוועלף, יא,

ר' יואל אשר: נקרא קטן, אדער אסאך מאל רופט מען עס **תינוק**.

דיסקוסיע: וואס מיינט "תינוק"?

ר' יצחק: אינטערעסאנט, ביי אונז אין אונזער שפראך, תינוק איז טייטש א בעיבי, אבער איך מיין אז תינוקות של בית

ר' יואל אשר: רבן איז נישט א בעיבי, זיי זענען יונגלעך, גרויסע יונגלעך וואס לערנען תורה. אה,

ר' יצחק: רייט, איך זאג עס. אין חז"ל, ווען ס'שטייט מ'געבט פאר א תינוק, אויך, יא, מ'ווייסט, תינוק מיינט א יונגל.

ר' יואל אשר: קטן שהגיע לחינוך, יא, ס'שטייט קטן שהגיע לחינוך. אקעי,

ר' יצחק: יא. אמאל תינוק און אמאל קטן. תינוק איז לאו דווקא א בעיבי.

ר' יואל אשר: תינוק איז נישט פון די שורש הנקה? נו,

ר' יצחק: איך האב נישט געטראכט, יא. אקעי, אבער א גרויסע תינוק, נו?

ר' יואל אשר: אקעי.

שומא ביי א בן אונטער דרייצן

ר' יואל אשר: ונקרא תינוק. זאגט דער רמב"ם, אין די צייט, ביז דרייצן, **ואפילו הביא כמה שערות בתוך זמן זה**, אפילו אויב ער האט אין יונגע צייט אנגעהויבן וואקסן האר, **אינן סימן אלא שומה**, איז נישט קיין סימן, נאר מ'זאגט אז ס'איז אנדערע מין האר, ס'איז נישט האר פון גדלות.

ר' יצחק: אפשר שומה איז אזוי ווי שומה, אזוי ווי... ס'איז דא סימן וואס

ר' יואל אשר: ס'איז אזוי ווי א שעצונג?

ר' יצחק: יא.

ר' יואל אשר: קצת, רשימה.

הלכה ב (המשך) — סימני גדלות ביי א זכר; הלכה ג — סריס חמה; הלכה ד — סימני סריס

הלכה ב (המשך) — סימני גדלות ביי א זכר

ר' יואל אשר: אקעי. **"נקרא תינוק"**. זאגט דער רמב"ם, אין דער צייט ביז דרייצן, **"אפילו הביא כמה שערות בתוך זמן זה"**, אפילו אויב ער האט אין יונגע צייטן אנגעהויבן וואקסן האר, **"אינן סימן אלא שומה"** - איז נישט קיין סימן, נאר מ'זאגט אז ס'איז אנדערע מין האר, ס'איז נישט האר פון גדלות.

ר' יצחק: אפשר שומה איז אזוי ווי שומה, אזוי ווי ס'איז דא סימן, וואס איז שומה?

ר' יואל אשר: א שאצונג? יא. קיצור, איז שומה מיט א ה'. איך מיין יענע שומה איז מיט אן א'.

ר' יצחק: יא. אקעי. ניין, איך טראכט נאר וועגן סימן. סימן איז... אקעי, דו פארשטייסט דעם פשט. וואס איז אויב טאמער יא? ווען ער...

ר' יואל אשר: אה, **"הביא שתי שערות למטה במקומות הידועים לשיער"**, די מקומות וואס מענטשן ווייסן אז דארטן וואקסט האר ווען מ'ווערט עלטער, **"והוא מבן שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה"**, דעמאלטס ווערט ער **"גדול"**. און נאך א זאך וואס מ'רופט אזא איינעם איז אן **"איש"**. אינטערעסאנט. ס'הייסט,

ר' יצחק: א פרוי האט ער געזאגט "אשה"?

ר' יואל אשר: "אשה" זאגט ער גארנישט. "איש" הייסט א...

ר' יצחק: און ס'איז אויך דא, א פרוי האט יא, "נערה", "בוגרת", "גדולה".

ר' יואל אשר: אבער "אשה" איז נישט א ווארט וואס זאגט, ס'קען זיין א קטנה וואס ווערט גערופן אן "אשה".

ר' יצחק: איך ווייס נישט. אזוי איז "כי יקח איש אשה".

ר' יואל אשר: זי איז נאך געווען א קטנה.

ר' יצחק: זי איז נישט געווען א קטנה. אינטערעסאנט. יא, אבער דאס איז ווייל "איש" אסאך מאל לערנט מען אז "איש" מיינט א גדול, נאכנישט קיין מענטש. אינטערעסאנט אבער.

דיסקוסיע: דער חילוק צווישן "איש" און "אשה" אלס טערמינען פאר גדלות

ר' יצחק: אקעי. יעצט, ביי א קטן איז אויך דא אזא מושג פון...

ר' יואל אשר: אזוי ווי ס'איז דא איילונית ביי א פרוי, איז דא סריס ביי א מאן.

ר' יצחק: יא.

הלכה ג — סריס חמה: די שטופן

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם, **"הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות"**, ער איז געווארן דרייצן און נישט געברענגט שתי שערות, **"אף על פי שנראו בו סימני סריס"**, אפילו אויב ס'איז נישט דא אנדערע סימנים אז ער איז א סריס, דאס הייסט אז ער האט עפעס א ספעציעלע "באדי קאנדישן" וואס ער גייט נישט אויפוואקסן אינגאנצן,

ר' יצחק: איינער וואס פעלט עפעס די...

ר' יואל אשר: יא, ער איז א רייזע קטן. אבער ווי לאנג מ'איז נאך נישט אנגעקומען צו א געוויסע עלטער, אפילו אויב מ'זעט שוין סימני סריס, זאגט מען נישט אז ער איז א גדול, נאר די סיבה פארוואס ס'איז נישט דא הארות ווייל ער איז א סריס. מ'זאגט עס נישט. נאר הרי זה קטן ביז ווען? **עד שיהיה בן עשרים שנה פחות שלשים יום.** דאס זעלבע אזוי ווי ביי די איילונית. אז ביז צוואנציג יאר וויניגער, ס'טייטש ניינצן און עלף חדשים, קען מען נאך זיין א קטן, און מ'איז נאכנישט קובע אז ער איז א סריס, אפילו אויב ס'איז דא סימנים. אבער **הגיע לזמן הזה,** מ'איז שוין געווארן די עידזש, **ולא הביא שתי שערות למטה,** און **ולא הביא שתי שערות** מ'זאגט אז מ'האט נישט קיין האר אין זיין בארד. איז אזוי, **אם נראה בו אחד מסימני סריס, הרי זה סריס**, זאגן אונז אז דאס איז א סריס, **ודינו דין הגדול לכל דבר**, לגבי אלע זאכן ווי די חילוק איז צווישן גדול און קטן, וועט ער האבן א דין ווי א גדול. **ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס**, אויב ער איז שוין אנגעקומען צו צוואנציג און ס'איז נישט דא קיין שום סימני סריס, **עדיין קטן הוא**, זאגט מען אז ער איז א קטן, **עד שיביא שתי שערות למטה במקום הראוי להן**. אוי, אפשר איז ער א לעיט בלומער און ער האט זיך דערמאנט ביי די צוואנציג צו ווערן א גדול?

ר' יצחק: ביי די אכט און צוואנציג,

ר' יואל אשר: נישט קיין חילוק. ביי די עני עידזש. אוי, ווען איז די קאט-אף דעיט וואס מ'זאגט אז דעטס איט? ס'קען נישט זיין אז ער איז נאך אלץ א קטן. **עד שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד.** ווען מ'ווערט פינף און דרייסיג אין א טאג,

ר' יצחק: דעמאלטס איז שוין זיכער. בייסיקלי די זעלבע דריי עידזשעס וואס מ'האט געהאט ביי א בת.

ר' יואל אשר: ביי א בת איז נאר איין חילוק די צוועלף און דרייצן.

ר' יצחק: רייט, אבער איך זאג די איילונית איז די זעלבע ווי א סריס,

ר' יואל אשר: צוואנציג און פינף און דרייסיג. ס'איז אינטערעסאנט, פון וואס האט מען געמאכט די עידזש פינף און דרייסיג? מ'דארף פארשטיין.

ר' יצחק: אפשר קבלה, איך ווייס נישט וואס...

ר' יואל אשר: ניין, אפשר קען ער האבן ליבינא,

ר' יצחק: אדער עידזש פינף און דרייסיג.

דיסקוסיע: פארוואס פינף און דרייסיג יאר?

ר' יואל אשר: ביז דעמאלטס קען מען נאך האפן אז עס... יא, אבער וואס איז עס בעיסד? עפעס א דאקטער האט אזוי געזאגט, ס'איז דא עפעס דאטא אדער...

ר' יצחק: חז"ל האבן אוועקגעשטעלט א געוויסע טאג? איך ווייס נישט,

ר' יואל אשר: איך בין זיכער אז ס'איז געבעיסד אויף עפעס. אה, ער זאגט, סיקסטי-פער איז דאס, ווייל ביי טווירטי-פייוו איז עבר רוב שנות חייו, יא? פון די חשבון פון אז

ר' יצחק: א מענטש לעבט זיבעציג.

ר' יואל אשר: ס'איז דא א רוב אז ער גייט שוין מער נישט ווערן. ס'איז דא א האלב פון די לעבן א קטן.

ר' יצחק: ניין, אפשר איז נישט א קטן, ס'איז אלעס א סריסות. ער האט שוין רוב לעבן אויסגעלעבט בתור קטן? שוין, מסתמא איז ער שוין רוב. ניין, פארקערט,

ר' יואל אשר: דאס איז דאך פיניען ערשט בלייבט מען נישט א קטן, נאר מ'זאגט אז ס'מוז זיין אז ער איז א סריס.

ר' יצחק: יא, יא, איך זאג, ניין,

ר' יואל אשר: איך זאג אז ס'קען זיין רוב. א מענטש קען נישט זיין א קטן פאר רוב פון זיין לעבן. איינמאל איז שוין דורכגעגאנגען א האלבע לעבן. די מיד-לייף קרייסיס עידזש, איך ווייס, וואטעווער ס'איז. מ'קען שוין נישט זיין דעמאלטס קיין קטן.

ר' יצחק: אקעי. מ'דארף שוין פרובירן, ברוך השם איך בין שוין פינף און דרייסיג, מ'דארף שוין פרובירן נישט צו זיין קיין קטן,

ר' יואל אשר: ווייל ס'איז שוין נישטא

ר' יצחק: קיין שום צייט אויפצוואוקסן.

די קאמפליקאציע מיט שתי שערות בזקן

ר' יואל אשר: שוין, זאגט דער רמב"ם,

ר' יצחק: "הגיע לזמן הזה ולא הביא",

ר' יואל אשר: דאס הייסט ער האט נישט געברענגט קיין סימנים, ס'איז נישט געקומען קיין סימנים.

ר' יצחק: לאמיר שוין לערנען.

ר' יואל אשר: **"הרי זה סריס, אף על פי שלא נראה בו אחד מסימני סריס"**, ס'איז לאנג דא.

ר' יצחק: פארוואס זאגט ער די סיבה? ער האט נישט געזאגט.

ר' יואל אשר: ער איז ממשיך, יא, ס'דארף נישט זיין עכט קיין עכטע נייע סימנים.

ר' יצחק: ס'איז א טעות לכאורה. אה, איך מיין אז ס'איז טאקע א טעות, לאמיר עס ארויסנעמען. איך קען נישט, ער לאזט מיך נישט. עניוועי, ס'איז א טעות. יא.

ר' יואל אשר: **"הגיע לשנת עשרים פחות שלשים יום"**,

ר' יצחק: ווען מ'איז אנגעקומען צו די עידזש,

ר' יואל אשר: אויך די פחות שלשים יום איז עפעס אויך. איך וויל אנגערירט די זאכן, איז געזאגט אז ס'איז א גזירת הכתוב, צו ס'האט עפעס א געוויסע לאדזשיק. דרייסיג טעג וויניגער? **"ולא הביא שתי שערות למטה"**, ער רעדט דא ווייטער פון א זכר וואס איז אנגעקומען צו אומגעפער צוואנציג, ניינצן און עלף חדשים. ער האט נישט געברענגט שתי שערות למטה, אבער ער האט יא געברענגט שתי שערות בזקן, אויף זיין בארד וואקסט אים יא, ער האט שוין צוויי האר אויף די בארד. **"אף על פי שנולד לו אחד מסימני סריס"**, אפילו למעשה קומט ארויס אנדערע סימני סריס, ער גייט שוין זאגן וואס סימני סריס זענען. אבער ער האט געברענגט צוויי שערות איז יא דא, איז איינער סריס. **"אלא הרי הוא בקטנותו עד שיוולדו לו כל סימני סריס"**, ער בלייבט ווייטער א קטן. ביז ווען? ביז ס'קומט נאך סימני סריס. אדער די אנדערע זאך איז ווען ער ווערט פינף און דרייסיג ויום אחד, וואס דעמאלטס איז מען שוין

ר' יצחק: קיינמאל נישט קיין קטן.

דיסקוסיע: דער חילוק צווישן זכר און נקבה לגבי סימני עליון

ר' יצחק: ס'איז דא די כלל וואס דער רמב"ם האט דא געמאכט, אז ס'איז מער קאמפליקירט. ביי א נקבה, אויב איך געדענק, איז נישט געווען אזא סארט קאמפליקעישאן. דאס הייסט, איין סימן שטערט. דא האסטו ווי א סימן, א פאזיטיוו סימן. אביסל בארד, צוויי שערות בבארד, הגם אז ער האט די אנדערע, אויב האט ער אלע סימני סריס.

ר' יואל אשר: ס'איז יא, קוק אין סעיף ח', ס'איז געווען זייער ענליך, ניין? וואס איז געווען ביי א פרוי? אויב זי איז געווארן צוועלף,

ר' יצחק: ווען איז דא ביי סימן התחתון?

ר' יואל אשר: אבער ונראה בו אחד מאלו, ס'איז יא געווען איינע פון די אנדערע סימנים, די סימני העליון. דא איז אויך סימן העליון, יא? די שטייט אידער זאגט מיר זייער ערליך צו די סימני העליון ביי גדולה, ביי מיילא.

ר' יצחק: אויב איך פארשטיי, איז א פרוי...

ר' יואל אשר: לא נראה התחתון ונראה אחד מאלו, אה, דא ווערט מען א ספק.

ר' יצחק: ס'איז פארקערט, ס'ווערט א ספק.

ר' יואל אשר: דאס הייסט,

ר' יצחק: דא איז פארקערט, ס'ווערט א חומרא ווייל ער האט איין סימן גדלות, יא. דארט רעדט זיך אז ער האט סימני אילנות, דא רעדט זיך אז ער האט עשרות, אבער ער האט יא עפעס א סימן ווייל ער האט יא א בארד. ס'איז אן אנדערע סארט כלל. נישט קלאר, דער ראב"ד זעט, איך דינק זיך טאקע, ס'איז נישט קלאר די

ר' יואל אשר: פרטים וואס איז די פשט.

ר' יצחק: דער ראב"ד איז אויך מחולק אויף די דרייסיג טעג. ס'איז דער ראב"ד לערנט פארקערט, אז דרייסיג טעג דארף זיין דרייסיג טעג אין די צוואנציג יאר, נישט פאר דעם. אקעי. שיהיה שטער פריער. זאגט דער רמב"ם,

הלכה ד — סימני סריס

ר' יואל אשר: **ואלו הן סימני סריס?** וואס זענען די סימני סריס?

ר' יצחק: דא איז דא אויך א ליסט, לכאורה דארף מען...

ר' יואל אשר: ער האט נישט קיין בארד.

ר' יצחק: ניין פון זיי איז לכאורה דא. ער האט נישט קיין בארד. זייער גוט. ווער...

ר' יואל אשר: **ושערו לקוי**, זיין האר איז... ער ברענגט פרשת משנה דרמב"ם, זייער דין ודליל. ער האט נישט קיין שיינע גוטע שיטער און זייער דינע האר. **ובשרו מחליק**, זיין בשר איז גליטשעדיג, אזוי ווי א קינדערישע בשר. איי, וואס מיינט עס? **ואין מימי רגליו מעלין רתיחה.** זיין מי רגלים איז נישט הייס. **וכשמטיל מים אינו עושה כיפה**, ווען ער מטיל מים גייט נישט די מרגלים באופן א כיפה, עס גייט נישט אין די חוגן, נאר עס פאלט אראפ גלאטיג. איך מיין אז עס איז א סימן פשוט אז עס איז נישטא קיין שום סארט קישוי. די ביסל קישוי וואס געשעט ביי מרגלים איז נישטא. **"ושכבת זרעו דיהה"** - אויב ער האט שכבת זרע איז עס דיהה. דיהה מיינט דארק, יא? דיהה בצרעת זאגט מען דיהה.

ר' יצחק: כהה און דיהה. כהה איז שטארק, דיהה איז שוואך. כהה הנגע מיינט אז ס'איז געווארן דארקער, און דיהה מיינט אז ס'איז געווארן שוואכער. מ'האט געלערנט ביי די דם פון נדה אויכעט, דם דיהה,

ר' יואל אשר: אז ס'איז שוואכער געווארן. **"ואין מימי רגליו מחמיצין"** - זיינע מי רגלים איז נישט מחמיץ. דאס הייסט, ס'איז זייער וואסערדיג. דאס הייסט, אויב מ'וועט עס לאזן אינדרויסן, וועט עס נישט אנהייבן מחמיץ זיין, ס'וועט נישט אנהייבן מאכן א גערוך וכדומה. **"ורוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל"** - געוועגליך, א מענטש ווען ער וואשט זיך אין די ימות הגשמים, זיין גוף איז ווארעם און אינדרויסן איז קאלט, ווערט אזא שוויץ, ווערט אזא מעלה הבל, ס'ווערט א געוויסע שוויצעריי. אבער ער, היות אז זיין גוף איז קאלט, ער האט א קינדערישע גוף, זיין גוף איז נאך נישט אזוי ווארעם ווי א זכר, ער שוויצט נישט אזוי פיל, ער גיבט נישט קיין שוויץ,

ר' יצחק: "ואין בשרו מעלה הבל". **"וקולו לקוי"** - אויכעט, דאס איז די זעלבע ווי די איילונית. דאס הייסט, די אפאזיט. זי האט א קול עבה, און דאס קול לקוי האט א פרוי'אישע קול. **"ואינו ניכר בין איש לאשה"**. יא.

סריס חמה

ר' יואל אשר: אקעי. איז דאס איז סימני סריס וואס מיר האבן געלערנט אז אויב ער האט אלע פון זיי, דעמאלטס איז ער שוין ביי די צוואנציג א סריס, און אויב ער האט נאר איינע פון זיי,

ר' יואל אשר: דעמאלטס דארף מעןווארטן ביז ער איז פינף און דרייסיג.

ר' יצחק: ער האט א נאמען, א ספעציעלע סארט. ס'איז דא פארשידענע סארטן סריס אדער סריסים? איך ווייס נישט וויאזוי מ'דארף זאגן. וואס איז דא מיט סריס? איך ווייס נישט. סריסים און סריס, יא, לכאורה.

ר' יואל אשר: סריס איז ווען ס'איז א סמיכות. סריסים, לשון רבים. סריס אפשר? **"סריס זה הוא הנקרא סריס חמה בכל מקום"** - יא,

ר' יצחק: סריס הייסט סריס חמה, ווייל סריס איז ווען ס'איז סמוך.

ר' יואל אשר: יא. ס'איז אויך דא אזא זאך ווי א סריס וואס מ'מאכט אים פאר א סריס.

ר' יצחק: ער גייט שוין זאגן. יא. דאס הייסט, דאס הייסט סריס חמה,

ר' יואל אשר: ווייל חמה מיינט נעטשער.

הלכות איסורי ביאה — דיני סריס, שתי שערות, ומקום השערות

הלכה: סריס חמה און סריס אדם

ר' יצחק: וואס איז דא? מסורס? איך ווייס נישט. סריסים און סורס, יא, לכאורה. סריס איז ווען ס'איז א סמ"ך. סורסים. סורסים וואלט איך געזאגט, יא.

ר' יואל אשר: סורס אפשר. **וסריס זה הוא הנקרא סריס חמה בכל מקום.**

ר' יצחק: יא, סורס הייסט סריס חמה, ווייל סריס איז ווען ס'איז א סמ"ך.

ר' יואל אשר: ס'איז אויך דא אזא זאך ווי א סורס.

ר' יצחק: וואס מ'מאכט אים פאר א סורס. ער גייט שוין זאגן. דאס הייסט, דאס הייסט סריס חמה.

ר' יואל אשר: חמה מיינט נאטור, אז די בריאה האט אים געמאכט פאר א סריס, נישט עפעס א געוויסע מענטש, א רשע האט אים געמאכט פאר א סריס.

פירוש "חמה" — נאטור אדער מחלה

ר' יצחק: ער ברענגט אז דער רמב"ם פירשט אין פירוש המשניות, "משראה פני חמה" איז שוין געווען אזוי, דאס הייסט נאטור, ער איז שוין געבוירן. אן אינטערעסאנטע לשון פון חמה.

ער ברענגט טאקע אנדערע טייטשן אז חמה מיינט אפשר א מחלה, היץ, קומען פון היץ אפשר. אבער ס'איז דא אין דעם א מחלוקת, ווייל פשטות איז משמע אז אויב ס'קומט פון א מחלה הייסט עס אויך סריס אדם. סריס חמה איז דוקא ווען מ'איז ממש געבוירן אזוי.

ר' יואל אשר: ווען ס'איז אינגאנצן נאטור.

סריס אדם — ווען מענטשן האבן אינטערווענירט

ר' יואל אשר: אבל הבן שחתכו או ניתקו או מיעכו גידו או ביציו, מ'האט אים געצווינגען אז ס'זאל נישט וואקסן זיינע מענערישע חלקים, **כמו שהגויים עושין.**

ר' יצחק: אזוי ווי גוים טוען.

ר' יואל אשר: איך מיין, די גוים מיינט ער אפשר אזוי ווי סריסי המלך שלמה, יא? וואס אן עבד נעמט מען אראפ זיינע... ער זאל נישט מאכן קיין פראבלעמען, ער זאל נישט האבן קיין תאוות, מ'איז מסרס.

ר' יצחק: ס'איז דא אן איסור, יא? ס'איז דא אן איסור אין די תורה, "ובארצכם לא תעשו", איז נשמע פון דעם אז ס'איז דא וואס טוען דאס דוקא יא. ס'איז געווען עפעס א משוגעת וואס מ'האט געטון כדי מ'זאל קענען זינגען שיין. אדער אזוי ווי דו זאגסט,

ר' יואל אשר: פאר די... מ'מאכט זיין גוט, ווען מ'ווייסט אז מ'גייט האבן א השפעה אויף די זינגער.

ר' יצחק: יא, ווייל מ'קען סטאפן פובערטי דורך ארומשניידן זאכן.

ר' יואל אשר: ווי ס'זעט אויס.

ר' יצחק: היינט טוט מען עס פאר אנדערע פאני מינות. בקיצור, ס'איז אלע מיני ריזענס. יא, אז מ'סטאפט עס, דעמאלטס טוישט זיך נישט די קול, דעמאלטס בלייבט די קינדערישע קול, איז דאס היינט שענער. אדער אזוי ווי דו זאגסט, פאר די מלך האט מורא געהאט.

בקיצור, דער הייסט נישט סריס חמה, נאר סריס אדם, און ער דארף נישט ווארטן. דער סריס אדם,

דער חילוק למעשה — סריס אדם דארף נישט ווארטן

ר' יואל אשר: ווען ער ווערט דרייצן און איין טאג, נקרא גדול, ווייל אונז ווייסן אז ער גייט קיינמאל נישט ברענגען קיין סימנים. מ'האט געסטאפט, ס'איז געווען אינטערווענשן, מ'האט געסטאפט פון אים מאכן. סאו אונז ווייסן אונז אז די סיבה פארוואס ער האט נישט געברענגט קיין שערות איז ווייל...

ר' יצחק: סאו לכאורה האסטו נישט קיין ספק. קיין סריס חמה איז נישט קלאר, קיין ווייסט, ס'איז שווער צו וויסן אלעמאל. אבער ביי סריס אדם ווייסט מען אלעמאל גלייך.

הלכה: סימנים שלמעלה ביי א זכר

ר' יואל אשר: ס'איז דא גלייך וואס איז תולה צו זיין. זאגט דער רמב"ם ווייטער: **בן שלש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא סימן שלמטה. וואס טוט זיך א בן שלש עשרה שנים וואס האט נישט געברענגט קיין איינע פון די סימנים שלמטה, אבער נראו בו כל הסימנין שלמעלה** וואס איז יא דא רוטליכע האר אין זיין בארד, **הרי זה ספק בין קטן לגדול.**

דיסקוסיע: סימנים עליונים ביי מענער — דער רמב"ם און דער ראב"ד

ר' יצחק: דאס איז ענליך צו וואס די רמב"ם, ס'איז נישט די זעלבע זאך וואס די רמב"ם זאגט פאר פרויען. די ראב"ד דינגט זיך, די ראב"ד אויף דעם זאגט אז דאס איז א שטר פרוח, ווייל ביי א פרוי איז דא אזא זאך סימן העליון. די ראב"ד זאגט אז ס'איז נישט קיין מקור אז א מאן זאל האבן אזא זאך ווי א סימן העליון. די ראב"ד האלט אז נאר פרויען האבן סימנים עליונים, מענער האבן נאר סימן תחתון. די רמב"ם האלט אנדערש.

חזקת גדול ווען מ'זעט א בארד

ר' יואל אשר: ניין, **ואם לא נבדק מלמטה,** אויב מ'האט נישט בודק געווען פאר שתי שערות און פאר די אנדערע סימנים שלמטה, **כיון שנראו בו סימני בגרות מלמעלה,** מ'זעט...

ר' יצחק: ער האט א בארד, בעיסיקלי.

ר' יואל אשר: מ'רעדט נישט בודק געווען, אבער מ'זעט יא א בארד, **הרי זה בחזקת גדול.** אזא חזקה אזוי ווי מ'זעט האר ביי די בארד, איז מסתמא אויך דא סימני גדלות שלמטה.

ר' יצחק: אקעי. זייער גוט.

הלכה ג: שיעור שתי שערות

ר' יצחק: יעצט קען מען לערנען, וואס זענען די שתי שערות? וואס איז די השפעות?

ר' יואל אשר: פיצי שערות? פון ווען הייסט עס שתי שערות? זאגט דער רמב"ם, **שתי שערות האמורות בבן ובבת ובכל מקום,** סיי וואו ס'שטייט שתי שערות, ס'שטייט שוין בכל מקום. וואו נאך שטייט שתי שערות ווייס איך נישט. איך מיין אז ס'איז דאך

ר' יצחק: נישט די ענין הצלת שבת, יא? ניין, סתם נישט. אפשר לערנען און מאכן פאות? קען עס אנקומען.

דער שיעור: לכוף ראשן לעיקרן

ר' יואל אשר: שיעורן, וואס איז די שיעור כדי לכוף ראשן לעיקרן? אז מ'קען עס איבערבייגן. אז די ענד פון די פאה זאל טאטשן די אנפאנג פון די האר. אויב ס'איז זייער קליין קען מען עס נישט איבערבייגן, און ס'איז נאך נישט געגוג אז ס'זאל הייסן שתי שערות.

ר' יצחק: ער זאגט אז צוויי שערות שטייט אויך ביי פרה אדומה, ביי נגעים, ביי נזיר. ס'איז דא פלעצער וואס ארויפגעבן אין הלכות שערות. יא.

שיעור קלענער: להינטל בפי הזוג

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם, **ומשיצמחו,** פון ווען די צוויי שערות וואקסט, **ויהיו יכולות להינטל בפי הזוג,** מ'קען זיי אפשערן מיט א שערל.

ר' יצחק: יא. **עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן.** הייסט צווישנס איז דא א שיעור קלענער. די שיעור פאר לכוף ראשן לעיקרן הייסט שינטל בפי הזוג, דאס הייסט מ'קען עס נישט מיט די הענט אפשר לכאורה צוזאמנעמען, אבער מ'קען יא מיט א שערל קען מען עס געבן א שנייד.

ר' יואל אשר: ס'טייטש גאר קליינע האר, למשל אויב מ'נוצט א שער מאשין איז אן אמצעי, אבער נארמאלערהייט דארף זיין א דבר ממשי צו קענען עס צו שניידן מיט א זוג. ניין, א זוג איז נישט קיין רעיזאר, א זוג איז א שערל, איז א דאבל, זוג מיינט צוויי, צוויי שערלעך. ס'דארף זיין געגוג גרויס אז מ'זאל קענען אריינכאפן צווישן די...

ר' יצחק: אנדערש דארף מען נוצן א גילוח מסיר.

ר' יואל אשר: איז דעמאלטס איז די שאלה צו ס'איז טאקע געווג גרויס לכוף ראשן לעיקרן. אבער דא נארמאל לאכט מען אז אויב קען מען עס אראפנעמען מיט די בפי הזוג איז מסתמא גענוג גרויס אז ס'האט שוין די שיעור.

ספק-שיעור: לחומרא ביידע וועגן

ר' יואל אשר: לפיכך, בבן ובבת נחשוב אותם גדולים להחמיר. ביי אזא פאל, וועו מ'ווייסט נישט פארזיכער אז ס'האט די פול שיעור לכוף ראשן לעיקרן, מ'ווייסט יא אז מ'קען עס אראפנעמען בפי הזוג, **הואיל וצמחו כדי להינטל בפי הזוג**, גייט מען זיי אן נעמען לחומרא. **ונחשוב אותם קטנים להחמיר**, אבער מ'גייט אויך אן נעמען לחומרא ביידע וועגן. **הואיל ולא הגיעו לכוף ראשן לעיקרן**, אבער למעשה איז די צוויי שערות זענען נישט גענוג לאנג צו קענען מאכן לכוף ראשן לעיקרן, אויך אן נעמען לחומרא.

למשל, איך ווייס אז מ'דארף האבן א פרישע קידושין וועו ס'איז שוין גרויס, אבער מ'דארף האבן א גט לענין צו ווערן מותר לשוק. מ'וועט גיין לחומרא ביידע זייטן.

ר' יצחק: און דאס איז דער אזויווי גודל השערות, לאמיר זאגן, דיני גודל השערות. יא, לאמיר שרייבן, גודל.

דיסקוסיע: פארוואס דארף זיין א שיעור גודל?

ר' יואל אשר: וואס איז פשט? פארוואס דארף זיין בכלל א גודל? איך מיין, פארוואס זאגט מען אויך עפעס שומה אזויווי? און טראכט אז א קליינע האר הייסט נישט האר?

ר' יצחק: איך ווייס נישט. דו פרעגסט א גוטע שאלה. אקעי.

הלכה: מקום השערות

ר' יצחק: יעצט קען מען לערנען וואו די שערות דארפן זיין, יא? א מקום היצט.

ר' יואל אשר: דער רמב"ם, **שתי שערות אלו**, וואו? דער רמב"ם האט פריער געזאגט, מקום הידוע. יעצט גייט ער זאגן, **צריכות שיהיו במקום הערוה.** ווי אויף די מקום הערוה? די מקום הערוה איז אויך נישט אזוי שטארק א מקום מסוים. ס'קען זיין אנפאנג ביי די סוף, זאגט דער רמב"ם, **בית הערוה כולו**, סיי ווי אויף די עריה וואס הייסט בית הערוה, **בין למעלה**, סיי אויבן פון די מקום הערוה, **בין למטה, בין על איברי הזרע עצמן**. בית הערוה מיינט ווי ס'וואקסט, ווי די בית הערוה איז אפילו...

דיסקוסיע: וואס מיינט "בית הערוה"?

ר' יצחק: וואס וואקסט דא? איך ווייס,

ר' יואל אשר: ס'איז נישט קיין ווי ס'וואקסט דא. איך וויל נאר וויסן אויב "ערוה" איז די זעלבע זאך ווי "איברי הזרע", אבער ס'זעט אויס אז נישט, איך וויל רעדן איידל. איך ווייס נישט צו ער מיינט די גאנצע "עריע" אויף די גוף,

ר' יצחק: און וואו... ניין, געוועגליך, פאלט געוועגליך, די האר וואקסט נישט ממש אויף די איברי הזרע. געוועגליך, די האר וואקסט אביסל אדער "אן טאפ" דערפון אדער פון אונטן דערפון.

ר' יואל אשר: איך וועל זאגן, יא,

ר' יצחק: ס'איז דא אפילו עפעס על איברי הזרע עצמן, אבער וואו וואקסט די האר? נישט ארום, פון אויבן, פון אונטן,

ר' יואל אשר: איך ווייס. יא, נאר איך זאג, בית הערוה, אינעווייניג אין די בויך הייבט זיך אן די סיסטעם פון די...

ר' יצחק: ניין,

ר' יואל אשר: נישט ס'וואקסט "אינסייד" אין די גוף, אבער איך זאג פון די טבור, יא, רבינו הקדוש לא הניח למטה מטבורו. איך מיין, פון די טבור טוט זיך שוין אינעווייניג אין די גוף, הייבט זיך שוין אן די בית הערוה. יא,

ר' יצחק: קען זיין. "למטה מטבורו", "ביי די ווע'", מיינט "ליטעראלי" ס'איז א שיינע וועג פון זאגן די איבר.

ר' יואל אשר: נאר מ'הייסט טאקע, פון דארטן הייבט זיך אן די בית הערוה.

ר' יצחק: אסאך מאל ס'איז געווען פרומע אידן וואס פלעגן נישט אראפלייגן די הענט, ס'איז פשוט א טעות, ס'איז נישט קיין ערוה טייטש. "למטה מטבורו" איז פשוט א וועג, אזוי ווי מ'זאגט "אנדער די בעלט", ס'מיינט נישט "אנדער די בעלט", ס'מיינט וואס ס'מיינט. בקיצור, אבער די האר איז דארט וואו ס'איז... איך מיין אז וועגן דעם, די פריערדיגע לשון מאכט דארט וואו ס'וואקסט די האר.

הלכה: תנאים פון די שערות — במקום אחד און גומות

די שערות דארפן זיין במקום אחד

ר' יואל אשר: וצריכות להיות, זאגט דער רמב"ם, די צוויי האר דארף זיין **במקום אחד.** דאס הייסט, אויב ס'איז דא אויף איין זייט למעלה און איינס למטה, רעכנט מען עס נישט צוזאם.

די שערות דארפן האבן גומות

ר' יואל אשר: און נאך א תנאי, **ושיהיה בעיקרן גומות.** די האר האט א גומא וואס אין דעם וואקסט עס, און פון די גומא נעמט עס "נארישמענט" אז

ר' יצחק: די האר זאל קענען וואקסן.

ר' יואל אשר: אויב האט עס נישט קיין גומות, זעט אויס אז עס איז נישט קיין האר. איך ווייס, איז עס שומא אדער וואס?

זאגט ער, **ואפילו שתיהן בגומא אחת הרי אלו סימן.** געוועגליך, יעדע האר האט זיך זיין אייגענע גומא, זיין אייגענע מקור יניקה. זייער אינטערעסאנט, האר האט א סיסטעם, יעדע האר האט א פלאץ פון וואו ס'וואקסט ארויס.

ר' יצחק: גומא מיינט פשוט די...

ר' יואל אשר: יא, יא, די קליינע שקעקע.

ר' יצחק: מיט א "מייקראסקאופ" דארף מען עס זען. ער ברענגט אז דער שולחן ערוך זאגט אז דער מנהג איז אז מ'טשעקט נישט צו ס'איז דא א גומא. אויב ס'איז לענגערע האר, זאגט מען שוין אז ס'איז כשר.

צוויי האר פון איין גומא

ר' יואל אשר: זאגט ער ווייטער, **ואפילו שתיהן בגומא אחת**, אפילו אויב ס'איז צוויי האר פון איין גומא,

ר' יצחק: זאגט מען נישט אז ס'הייסט איין האר,

ר' יואל אשר: נאר **הרי אלו סימן.** אה, ס'איז גענוג, ס'הייסט צוויי. אינטערעסאנט.

הלכה: גומות אן שערות

ר' יואל אשר: וואס איז אויב ס'איז נאר דא גומות? **נמצאו שתי גומות זו בצד זו ואין בהן שיער הרי אלו סימן.** און דאס איז א סימן פארוואס?

ר' יצחק: ווייל ס'איז דא א חזקה אז אין גומא בלא שיער. אויב ס'איז דא א גומא, די גומא איז געמאכט געווארן אז פון דארטן זאל וואקסן א שער. אויב ס'איז דא א גומא, זאגן זיי אז ס'איז דא א שער. **ושערות היו בהן ונשרו**, ס'איז ארויסגעפאלן.

הלכה ד: שערות וואס זענען געוואקסן פאר'ן צייט — שומה

ר' יצחק: יעצט קען מען עס לערנען אן אינטערעסאנטע דין. מיר האבן דאך פריער געלערנט אז ביי די צוועלף יאר, וועו מ'האט פאר צוועלף יאר אדער פאר דרייצן ביי א זכר, איז עס שומה בעלמא. קומט דאך אויס אז די האר איז נישט כשר. זאגט דער רמב"ם אזוי, קוק וואס דער רמב"ם זאגט אן אינטערעסאנטע הלכה.

שערות וואס זענען געוואקסן פאר'ן צייט זענען שומה

ר' יואל אשר: הבת שהביאה שתי שערות בתוך שנת שתים עשרה — זי האט געוויזן שתי שערות נאך פאר זי איז אנגעקומען צו די עידזש פון נערות. **והבן שהביא בתוך שלש עשרה** — און מיר האבן געלערנט אז דאס איז נישט קיין סימן, פארוואס? **שהן שומא**, דאס איז נישט קיין עכטע האר.

וואס טוט זיך אז שפעטער איז נישט צוגעוואקסן נייע האר, נאר ביי די דרייצן און א האלב, איך ווייס, ווען מ'קומט שוין די עידזש, מ'וויל טשעקן, זעט מען, אה, יענע האר. איז וואלט א מענטש געקענט זאגן, אה, דאס איז דאך נישט קיין האר, מיר האבן דאך דעמאלטס געזאגט אז ס'איז שומה. ווען האט מען געזאגט אז ס'איז שומה? ווען זי איז געווען א קטנה. איינמאל זי איז א גדולה, איז עס שוין נישט קיין שומה. אינטערעסאנט.

זאגט דער רמב"ם, ניין. **אף על פי שאותן שערות במקומן עומדות אחר שלש עשרה לזכר ואחר שתים עשרה לנקבה אינן סימן.** ניין, ס'איז נישט קיין סימן. פארוואס?

ר' יצחק: ווייל ס'איז א שומה.

נאר ווען מ'האט בודק געווען בתוך הזמן

ר' יואל אשר: ווייל מ'האט שוין דעמאלטס קובע געווען אז ס'איז א שומה. **במה דברים אמורים בשנבדקו בתוך הזמן ונודע שהן שומה. אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן ונמצאו שם שתי שערות** — אבער אויב מ'טרעפט, ווען מ'איז שוין יא די יארן פון גדלות, און מ'טרעפט שתי שערות, וועט דער מענטש זאגן, ניין, אפשר איז דאס שומה. אפשר האט דער מענטש געטראכט, אפשר

הלכות אישות — דיני גדלות, מנין שנים, ונאמנות האב

הלכה: בדיקת סימני גדלות על ידי נשים

ר' יואל אשר: הרי הן בחזקת סימנין ואין אומרין שמא קודם זמן צמחו כדי שיהיו שומא.

ר' יצחק: סאו אויב מ'האט שוין געטשעקט, דעמאלטס קען מען נישט נוצן די טענה עס נאכאמאל זאגן עס פון די טענה, ס'ווערט מעגיק.

ר' יואל אשר: ס'ווערט נישט מעגיק. אבער אויב מ'האט פריער געזאגט די טריק פון אז ס'איז נושרי, פארוואס זאל מען נישט זאגן די איז נושרי? ס'איז געקומען נייע, איך ווייס נישט, ס'זעט אויס אז ס'איז דא א שיעור.

ר' יצחק: וויפיל מ'קען מאכן פשעטלעך. וואס? אויב ס'האט מער סימנים, זאגסטו אז הוי ונושרי, אבער נישט סתם אזוי.

נאמנות נשים כשרות לבדיקה

ר' יואל אשר: **כשבודקין הבת**, ווען מ'וויל בודק זיין הבת, זאל מען וויסן די הלכות. ס'הייסט הנער ראה לגבי קידושין, בין בתוך הזמן שהוא כל שנת שתים עשרה בין קודם זמן זה בין לאחריו. ווער איז נאמן אויף דעם? מ'דארף דאך האבן געווענליך, ס'דארף זיין א איש נאמן.

זאגט דער רמב"ם, **בודקין על פי נשים כשרות ונאמנות.** ס'איז נישט קיין דרך ארץ, ס'איז נישט קיין שיינע זאך אז א מאן זאל בודק זיין. חכמים האבן געגעבן נאמנות פאר א אשה כשרה, א אשה כשרה ונאמנות.

ר' יצחק: ס'איז באגלייכט, ס'איז דא דזשאבעס צו דאס טון. אקעי.

ר' יואל אשר: **ואפילו אשה אחת בודקת**, ס'דארף ניטאמאל זיין קיין צוויי עדים. **ושומעין ממנה אם הביאה אם לא הביאה.**

ר' יצחק: אפילו איין פרוי קען מאכן בדיקה. אינטערעסאנט, דאס גייט פאר מער זאכן.

דיסקוסיע: פארוואס איז איין עד גענוג?

ר' יואל אשר: יא. אקעי, דא... איך געס, דא דארף מען נישט קיין פולע עדות, ווייל ס'איז עפעס א זאך וואס מיט די צייט גייט עס עניוועי ווערן קלאר. יא?

ר' יצחק: סאו אזא... פארוואס? אה, אזוי שטייט. דער רמב"ן זאגט אזוי ווי דו זאגסט, אז דו מילסט נאבידלגלי, וועט מען נישט זאגן קיין ליגנט.

ר' יואל אשר: אקעי. אבער איך מיין, דער רמב"ם מיינט דא אויך צו זאגן אז קיינער זאל זיך נישט מורא היתר זיין צו זיין יד הממשמש בנשים, ווייל... ווייל ער דארף יעצט מברר זיין הלכות. פארוואס זאלן זיי עס טון? יא, ווייל ער ברענגט די גמרא'ס. די גמרא זאגט אז

ר' יצחק: מ'האט מכבד געווען נשים מיט דעם.

ר' יואל אשר: ס'איז נישט קיין תירוץ.

הלכה: מנין השנים — שנים של סדר העיבור

ר' יואל אשר: יא, זאגט דער רמב"ם ווייטער. יעצט זאגט דער רמב"ם אזוי: מ'האט דא א גאנצע צייט גערעכנט יארן. וואס מיינט יארן? יארן מיינט צוועלף חדשים? יארן מיינט דריי הונדערט פינף און זעכציג טעג? למשל, דאס יאר וואס מיר זענען יעצט אריין, תשפ"ז, האט עפעס דריי הונדערט און פינף און אכציג טעג אויב איך געדענק. סאו וואס טייטש א יאר?

זאגט דער רמב"ם אזוי: **"כל השנים האמורות בבן ובבת"**, און די זעלבע זאך זאגט ער ווען ביי ערכין. אויב א מענטש מאכט אן ערכין — ערכין מיינט, ווער ס'געדענקט נישט — אויב איינער זאגט איך גיי געבן די ווערט פון די און די בהמה וואס איז די און די עידזש פאר הקדש, דארף מען יענס וויסן, א מענטש אדער א בהמה, דארף מען וויסן וואס איז די עידזש.

זאגט ער, א בהמה וואס איז אלט דריי יאר, וויאזוי רעכנט מען די יארן? זאגט דער רמב"ם **"אינן לא שני הלבנה ולא שני החמה"**. מ'זאגט נישט אז די שנות החמה איז דריי הונדערט פינף און זעכציג, און שנות הלבנה איז

ר' יצחק: דריי הונדערט פיר און פופציג בערך.

ר' יואל אשר: זאגט מען נישט אז צען יאר מיינט צען מאל דריי הונדערט פופציג אדער צען מאל דריי הונדערט פינף און זעכציג, נאר ס'מיינט יארן וואס זענען עכט אדורכגעגאנגען מיט אונזער לוח, **"אלא שנים של סדר העיבור שהן פשוטות ומעוברות כמו שבית דין קובעין אותם כמו שביארנו בהלכות קידוש החודש ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת".**

סיי וועלכע זאך וואס איז נוגע לענין דברי הדת. ס'מיינט צו זאגן, אויב איינער האט געמאכט א נדר פון אזויפיל טעג, וועט מען רעכענען טעג. אבער ווען מ'זאגט יארן, ענייטינג וואס איז אן ענין פון דת,

ר' יצחק: וועט מען זאגן יארן.

ר' יואל אשר: וואטעווער דער בית דין זאגט איז א יאר. איין יאר איז געווען א עיבור יאר, איין יאר איז געווען נישט א עיבור יאר. יא. רבותי, **"ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת".** ס'איז דא א גרויסע חידוש, אבער א מענטש וואלט געקענט זאגן אז אויב איז עס א געוויסע אמאונט פון טעג

ר' יצחק: וואס א מענטש האט געלעבט.

ר' יואל אשר: כאפסטו נישט אזוי, נאר מ'האט עס קובע געווען מיט...

ר' יצחק: יא, יא. מ'דארף שוין נישט מאכן קיין... לכאורה תירוץ, אזוי גייט עס.

ר' יואל אשר: אזוי גייט עס. אויף דעם איז דא דער ירושלמי פון "ראה אל גומר עלי".

ר' יצחק: יא, אבער מ'דארף שוין קומען צו דעם, אזוי גייט עס, אזוי גייט עס. יא. אקעי.

הלכה: אין סומכין על הנשים במנין השנים

ר' יצחק: יעצט, אבער לגבי דעם איז א פראבלעם. דאס הייסט, לגבי די שערות האט מען געזאגט אז מ'קען זיך פארלאזן.

ר' יואל אשר: מ'האט געמאכט א ספעציעלע הלכה אז לגבי שערות גייט מען זיך פארלאזן אויף פרויען. ס'קען זיין פאר צוויי סיבות: איינס, ווייל ס'איז נישט קיין דרך ארץ אז מ'זאל מאכן מענער זאלן טשעקן פרויען, און ס'איז א מילתא דעבידא לגלויי. וואלט געקענט זיין אז ס'איז ביידע.

אבער מה שאין כן אויף יארן, דאס הייסט, איינער זאגט אז די און די פרוי איז צוועלף און א האלב יאר, פון וואו ווייס איך? דארף מען וויסן פון א גדול וואס געדענקט ווען זי איז געבוירן געווארן אדער אזא סארט זאך. **"אין סומכין על הנשים במנין השנים"** — מ'פארלאזט זיך נישט אויף נשים, ווייל דאס איז שוין אן ענין פון עדות, וואס אויף דעם דארף מען האבן עדים כשרים.

ר' יצחק: "ולא על הקרובים" – און נישט אויף קרובים.

ר' יואל אשר: ווייל קרובים זענען קרוב לדבר, **"אלא על פי שני עדים כשרים להעיד"** –

ר' יצחק: מ'דארף האבן צוויי כשר'ע עדים וואס זאלן מעיד זיין.

דיסקוסיע: וואס מיינט "עדים כשרים להעיד" לגבי עלטער?

ר' יואל אשר: איך ווייס נישט פונקטליך וואס דאס מיינט. מ'דארף צוויי מענטשן וואס געדענקען ווען זי איז געבוירן געווארן און זיי האבן זיך געמאכט א נאוט?

ר' יצחק: לכאורה, וואס איז די פראבלעם?

ר' יואל אשר: ס'איז אביסל א מאדנע זאך, ווייל אונז אלע ווייסן אויף מענטשן וועלכע עידזש זיי זענען, און ס'איז נישטא קיין דין עדות. איך ווייס אז דו ביסט אין דיינע... דו גלייבסט מיר, איך האב דאך געזאגט. דיינע גדלות'דיגע יארן. ווען איך וואלט דיר

ר' יצחק: געזאגט אז איך בין פינף און צוואנציג.

ר' יואל אשר: וואלסטו מיך געקענט גלייבן אויך. אדער אויב איך וואלט געזאגט אז איך בין פינף און צוואנציג,

ר' יצחק: וואלסטו מיך אויך געגלייבט.

ר' יואל אשר: ניין, אבער וואס מ'מיינט דאס? עדות געווענליך איז ער געדענקט עפעס.

ר' יצחק: איינער געדענקט אז... אה, איך געדענק ער איז געבוירן געווארן צוועלף יאר צוריק. איך צייל, איך צייל אין מיינע יארן. אונז האבן דאך אידן האבן א מנהג צו אויפשרייבן אין בעק פון א ספר, יענעם טאג איז מיין קינד געבוירן. א האנט, דו ביסט אונזער... לעבן אין אן אנדערע סארט וועלט, ווייל ס'שטייט בירטה סערטיפיקעטס אזעלכע זאכן.

וויאזוי מ'ווייסט אמת'דיג ווען א מענטש איז געבוירן? געדענקט, דער חבר פלוני, דארף נישט קיין סימן. ער זאגט מעיד אז י"ג חשון תשצ"ז איז יענער געבוירן. וואס איז די פראבלעם? יא, געדענקט, יעדע עדות דארף געדענקען.

ר' יואל אשר: ער דארף נישט אפשרייבן גארנישט. אונז זענען צוגעוואוינט, מ'דארף נישט אפשרייבן. ער דארף געדענקען וועלכע טאג יענער איז געבוירן, וועלכע יאר. יא, אקעי, איך הער ס'איז עפעס אן אינטערעסאנטע זאך, ווייל אויב איינער געדענקט געווענליך די עידזש איז די מאמע פון די קינד און די קרובים, ווייסטו, וואס איז די קרובים אויף פעמילי.

ר' יצחק: מיר ווייסן דאך אז א בחור איז געווארן דרייצן.

ר' יואל אשר: ווייל זיין מאמע מיט זיינע ברידער, זי האלבען קאפ. פארוואס די עידזש דארף... דו זאלסט זאגן אז געטס איז אכט און א האלב, געטס איז אכט און א דריי פערטל. אקעי, נישט די פראבלעם.

ר' יצחק: ס'איז מיר, מיר זעט אויס אז ס'איז אזא דבר'שע... ס'איז אזא מילתא דעבידא לאיגלויי, ס'איז א פאבליק זאך. וויאזוי איז דא עבידא לאיגלויי? איך קען דיר קומען מארגן זאגן פון דריי... דריי און פערציג.

ר' יואל אשר: טו מיר א טובה. ניין, דו ביסט גערעכט. די אידן האבן געהאט א כלל, ווען ס'איז געווען צרות פלעגט מען מוזן זאגן ליגנט. אזוויי איך האב אינטערוויו'ט אסאך אידן וואס זענען דורכגעגאנגען די האלאקאוסט, און יעדער איינער... זיי האבן נישט געוואוסט פונקטליך וואס מ'דארף זאגן ליגנט, באט מ'דארף זאגן ליגנט. אז דו ביסט זיבעצן, זאג אז דו ביסט אדער זעכצן אדער אכצן. זאג נישט אז דו ביסט זיבעצן.

ר' יצחק: אבער היינט, אונז זענען צוגעוואוינט היינט אז אלעס איז אפגעשריבן, מ'ווייסט פונקטליך, באט ס'איז נישט געווען אמאל אזוי. אפשר היינט קען מען זיך רעלייען אויף דעם.

ר' יואל אשר: ניין, וואס איך מיין צו זאגן, "עדים כשרים להעיד" מיינט אזוויי דו זאגסט, אז זיי דארפן טאקע געדענקען דעם טאג וואס ער איז געבוירן?

ר' יצחק: אדער "עדים כשרים".

ר' יואל אשר: וואס דו ווייסט אז איך קען אים שוין יארן און ער קען נישט זיין דרייצן. וויאזוי קענסטו וויסן? ווייל איך זע אים שוין אין שול פאר די לעצטע צען יאר און...

ר' יצחק: ער דארף געדענקען ווען ער איז געבוירן. איך מיין, ס'איז פשוט. איך פארשטיי נישט די שאלה. מ'רעדט דאך לגבי מ'גייט אים הרג'ענען, דו ווילסט נישט וויסן זיכער אז ער איז טאקע דרייצן?

הלכה: נאמנות האב לקרבן ולנדרים, אבל לא למכות ולענשין

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"האב שאמר"**, וואס טוט זיך אז א טאטע האט געזאגט אזוי, **"בני זה בן תשע שנים ויום אחד"** אדער **"בתי זו בת שלש שנים ויום אחד"**? **"נאמן"** – ער איז נאמן **"לקרבן"**. וואס הייסט, ווען ברענגט מען א קרבן בעיסד אויף עידזש?

ר' יצחק: למשל, אז איינער האט געטון מיט אן ערוה.

ר' יואל אשר: דארף ער ברענגען א קרבן. א בת אונטער שלש הייסט נישט קיין ביאה, העכער שלש הייסט שוין א ביאה למשל. דער וואס האט איר בועל געווען דארף ברענגען א קרבן. **"אבל לא למכות ולא לענשין"** – אבער צו געבן אן עונש פאר דעם מענטש, דארף זיין א מער קלארע נאמנות. א קרוב איז נישט נאמן אויף אזא פאל. לענין קרבן יא.

ר' יצחק: דאס איז די ווארט.

ר' יואל אשר: כאילו קרבן הייסט עס אירם. לענין עונשין זוכט מען דאך **"ועמדו שני האנשים"**, וועט מען נישט אננעמען די...

ר' יצחק: מ'דארף צוויי עדים אויף יעדע זאך, ס'איז נישט דא קיין זאך אז א טאטע איז נאמן.

ר' יואל אשר: ווייטער, די זעלבע זאך, **"בני זה בן שלש עשרה שנה ויום אחד"** אדער **"בתי זו בת שתים עשרה שנה ויום אחד"**, איז אזוי, **"נאמן לנדרים"** – דאס הייסט, מופלא הסמוך לאיש קען שוין מאכן א נדר אפילו ער איז נאך נישט א גדול, און די זעלבע זאך א מיידל – **"ולערכים"**, אויב מ'האט געזאגט "ערך בן זה עלי", **"ולחרמין ולהקדשות"** – דאס הייסט, אויב די קינד האט געמאכט א הקדש.

ר' יצחק: איך מיין אויך מ'קען זאגן, מ'געבט ביי אזוויי ווער איז ווערד, נישט ערך איז ערך לפי הכתוב בתורה, און חרמים והקדשות.

ר' יואל אשר: ניין, ער זאגט חרמים והקדשות, אז דער קינד קען שוין מחריב זיין אדער מקדיש זיין זאכן. דארף מען וויסן פונקטליך די גדר, ווייל אויב איז ער א קטן, איז דער מה שקנה, איז דער טאטע קונה. אה, אויב דער טאטע זאגט אז ער איז שוין דרייצן אין א טאג, מילא איז שוין דער טאטע נישט קונה פון אים. וואס?

ר' יצחק: ווערטער געזאגט. אקעי.

ר' יואל אשר: נא, אקעי, אפשר וועלן מיר לערנען שפעטער ווי ס'שטייט אז דער טאטע האט אראפ די אחריות פאר די געלט. איי דעם נאר. ווי מציאות און מעשי און דעם, נישט אויף א קטן.

ר' יצחק: קען זיין אז ביי א קינד קען האבן געלט.

ר' יואל אשר: אקעי. **אבל לא למכות ולא לענשין**, די זעלבע זאך. לענין צו געבן די קינד מכות פאר די עונשין, דארף זיין עלטער. ביי וועלכע פאל געבט מען מכות און עונשין? אה, יא, נאכאמאל.

ר' יצחק: בעני וואלט. אויב ער איז צוועלף, קומט די מלכות. נישט צוועלף, דרייצן. אויב ער איז נישט דרייצן, אדער זי איז צוועלף, באקומט ער נישט קיין עונש. ס'איז דאך א קטן.

ר' יואל אשר: יא. שוין.

הלכה: טומטום ואנדרוגינוס

ר' יואל אשר: און יעצט גייען מיר אונז לערנען די סוגיא וואס דער מחשב חינוך האט אזוי ליב געהאט, די סוגיא פון טומטום און די אנדרוגינוס.

ר' יצחק: זייער פשוט, נאר די צוויי סעיפים וועגן דעם.

ר׳ יואל אשר: יא, זאגט דער רמב"ם אזוי, **מי שיש לו איברי זכרות ואיברי נקבות, הוא הנקרא אנדרוגינוס.**

ר׳ יצחק: אזוי הייסט ער.

ר׳ יואל אשר: יא, אונז לערנען די וואך, בצלם אלקינו ברא אותו זכר ונקבה, ברא אותה לכל, כל הפחות לויט אסאך מפרשים, מיטביידע. והוא, וואס מיינט דאס אנדערע אנדרוגינוס? **ספק אם זכר אם נקבה.** ס'איז א ספק צו וועלכע איידענעם רעכנט מען, וועלכע זענען די מער

הלכות אישות פרק ב — אנדרוגינוס, טומטום, חרש ופיקח; סיכום עשרים השמות

הלכה ב:כד-כה — אנדרוגינוס וטומטום

ר׳ יצחק: יעצט גייט ער עס מגדיר זיין.

ר׳ יואל אשר: זאגט דער רמב"ם אזוי: **"מי שיש לו איברי זכרות ואיברי נקבות"**, ער האט ביידע,

ר׳ יצחק: **"הוא הנקרא אנדרגינס"**. אקעי, גוט, אזוי הייסט ער.

ר׳ יואל אשר: אונז לערנען די וואך "בצלם אלקים ברא אותו זכר ונקבה ברא אותם", לכל הפחות לויט אסאך מפרשים,

ר׳ יצחק: מיט ביידע. **"והוא"**,

ר׳ יואל אשר: וואס מיינט דאס אנדרוגינוס? **"ספק אם זכר אם נקבה"**. ס'איז א ספק צו וועלכע אברים רעכנט מען, וועלכע זענען די מער דאמינענט.

ר׳ יצחק: ס'איז א ספק וויאזוי מ'רעכנט אים,

ר׳ יואל אשר: וויאזוי מ'איז אים מגדיר.

ר׳ יצחק: דו וועסט אים זאגן אזוי, ער איז א ברייה לשל עצמו.

ר׳ יואל אשר: און ער בלייבט אייביג מיט די זעלבע ספק. **"ואין לו סימן שייודע בו אם הוא זכר ודאי או נקבה ודאית לעולם"**. ס'איז נישט פשט אז ביי א געוויסע פוינט וועט מען וויסן וועלכע מ'רעכנט און וועלכע נישט.

ר׳ יצחק: ס'איז כאילו א ספק אין הלכה אדער

ר׳ יואל אשר: א ספק אין מציאות. **"ומי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום"**, ער איז צוגעמאכט, און יענע עריע האט זיך נישט געעפנט, ס'איז צוגעדעקט אלעס מיט הויט. אונז ווייסן נישט וואס טוט

ר׳ יצחק: זיך אונטער די הויט.

ר׳ יואל אשר: **"הוא הנקרא טומטום"**.

דיסקוסיע: עטימאלאגיע פון אנדרוגינוס און טומטום

ר׳ יצחק: די שורש פון די צוויי ווערטער? די ווארט אנדרוגינוס איז א יוונישע ווארט.

ר׳ יואל אשר: יא, ס'איז טאקע אין ענגליש זאגט מען אויך די ווארט "אנדראדזשינעס".

ר׳ יצחק: אנדרא מיינט מענטש, עפעס אזוי, בקיצור, אנדרוגינוס אויף יווניש. און טומטום איז פשוט א טומטום,

ר׳ יואל אשר: א מטומטם,

ר׳ יצחק: אזוויווי ווען ס'איז טמטום הלב,

ר׳ יואל אשר: א לשון פון פארשטאפט.

חילוק צווישן ספק אנדרוגינוס און ספק טומטום

ר׳ יואל אשר: **"וגם הוא ספק"**. אבער ס'איז אן אנדערע מין ספק. ס'איז א ספק ווייל אונז האבן נאכנישט געקענט מברר זיין די מציאות. נישט א ספק וואס מ'קען נישט מברר זיין,

ר׳ יצחק: נאר אונז האבן נישט די כלים.

ר׳ יואל אשר: ממילא, **"ואם נקרע הטומטום ונמצא זכר הרי הוא כזכר ודאי"**, זאגט מען זיכער אז ער איז געווען א זכר. **"ואם נמצא נקבה הרי הוא נקבה"**. אויך למפרע, לכאורה אויך למפרע, איך מיין אויב ס'איז נוגע.

הלכה ב:כו — טומטום ואנדרוגינוס: גיל פון גדלות

ר׳ יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **"וטומטום ואנדרגינס שהיו בן שתים עשרה שנה ויום אחד"**,

ר׳ יצחק: ביידע פון זיי,

ר׳ יואל אשר: נאר צוועלף, אינטערעסאנט. צוועלף און א טאג, **"הרי הן בחזקת גדולים"**. מ'נעמט אן לחומרא אז אפשר איז ער א פרוי, איז א פרוי ווערט דאך שוין א גדולה פון צוועלף.

ר׳ יצחק: אינטערעסאנט.

השגת הראב"ד: פארוואס נישט טשעקן סימנים?

ר׳ יצחק: דער ראב"ד דינגט זיך, דער ראב"ד פארשטייט נישט. דער ראב"ד זאגט, פארוואס איז א חזקת גדולה? זאל מען טשעקן, ס'דארף זיין סימנים. א טומטום ואנדרוגינוס קען דאך האבן סימנים,

ר׳ יואל אשר: ס'קען דאך זיין שערות.

ר׳ יצחק: אקעי. דיין ווידעא איז אוועקגעלאפן, פארוואס? איך ווייס נישט. ווייטער,

ר׳ יואל אשר: די ווידעא איז געווארן א מינוט און צען סעקונדס.

ר׳ יצחק: אה, טומטום ואנדרוגינוס איז אנגעקומען די עידזש פון שתים עשרה שנה ויום אחד, הרי הן בחזקת גדולים. רייט.

ר׳ יואל אשר: זאגט ער, און דאס איז ווען מ'דערמאנט טומטום ואנדרוגינוס אין כל התורה כולה,

ר׳ יצחק: רעדט מען פון דעם. אוודאי. בכל מקום. אה, שוין טאקע וועגן דעם דערמאנט ער עס, ווייל ער האט שוין גערעדט וועגן טומטום פריער אין הלכות לולב, הלכות סוכה, וואטעווער.

ר׳ יואל אשר: יא. זאגט דער רמב"ם ווייטער.

ר׳ יצחק: און דאס איז וואס מיר האבן עס געלערנט.

הלכה ב:כז — חרש וחרשת, פיקח ופיקחת

ר׳ יואל אשר: ער האט געענדיגט אויסרעכענען די גדרים פון קטן, גדול, נערה, בוגרת, און טומטום ואנדרוגינוס. גייט ער אן נאך זאכן, וואס טייטש א בר דעת? ווער איז א חרש שוטה וקטן? **חרש וחרשת האמורין בכל מקום**, איינער וואס איז טויב, אדער א מאן אדער א פרוי וואס איז טויב, האמורין בכל מקום, חרש... דער רמב"ם דארף טייטשן אזוי:

ר׳ יצחק: די ווארט חרש לגבי די

ר׳ יואל אשר: הלכה וואס מ'זאגט אייביג אז חרש שוטה וקטן איז פטור פון מצוות וכדומה, וואס מיינט דאס? **איז אילמים שאין שומעין ואין מדברין**, איינער וואס איז אינגאנצן שטום,

ר׳ יצחק: ער קען נישט הערן,

ר׳ יואל אשר: ער קען נישט ארויסגעבן קיין קול,

ר׳ יצחק: און ער קען נישט ארויסגעבן א קול, ווייל זיי זענען בגדר שוטה, ווייל זיי קענען גארנישט לערנען.

ר׳ יואל אשר: **אבל מי שמדבר ואינו שומע**, ער קען יא רעדן, **אדער** ער קען יא הערן, **הרי הוא ככל אדם.**

ר׳ יצחק: דאס הייסט, מ'דארף זיין נישט...

ר׳ יואל אשר: איך מיין ער קען נישט קאמיוניקעיטן. איך מיין אז די פוסקים זאגן אז היינטיגע צייטן וואס ס'איז דא סיסטעמס פון לערנען מיט חרשים דורך סימנים וכדומה, האט זיך געטוישט די הלכה לגבי חרש. **ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן**,

ר׳ יצחק: דאס הייסט, וואס איז די... סאו, חרש איז א קראנקער. וואס איז די נארמאלע?

ר׳ יואל אשר: איינער וואס איז שלם בדעתו, **ואינן לא חרשין ולא שוטים, נקראין פיקח ופיקחת.**

דיסקוסיע: וואס מיינט "פיקח"?

ר' יצחק: פיקח מיינט א קלארער, א קלוגער, נישט ממש קלוג, יא, פיקח פון... אה, דאס מיינט אז פיקח אין די גמרא מיינט נישט א חכם. פיקח מיינט... אדער פיקחת מיינט א...

ר' יואל אשר: א נישט חרש.

ר' יצחק: א ניכטערן, ווי מ'זאגט.

סיום פרק ב — סיכום עשרים השמות

ר' יצחק: זאגט דער רמב"ם, ער ווערט דא פארטיג:

ר' יואל אשר: **"שים כל השמות האלו לעומתך תמיד"**, שויתי ה' לנגדי תמיד. די ווערטער, שמות מיינט ווערטער, יא. **"לעומתך תמיד, ואל ילוזו מעיניך כל עניניהם"**,

ר' יצחק: ס'זאל נישט אוועקגיין. לוזו איז א לשון פון וואס? נעלם ווערן? נלז,

ר' יואל אשר: נלז איז ווי אפגערוקט. נלז מיינט אפגערוקט. **"ונלז מפני הירח"** האבן מיר געלערנט אין קידוש החודש, צוריק אפגערוקט. **"בני אל ילוזו מעיניך"**, ס'איז א לשון הפסוק, "בני אל ילוזו מעיניך". **כדי שלא נהיה צריכין לבאר ענין כל שם מהן בכל מקום שנזכור אותו"** - כדי אונז זאלן מיר נישט דארפן לבאר ענין כל שם מהן בכל מקום שנזכור אותו. און שפעטער אין די הלכות וועלן מיר דערמאנען מערערע מאל "קטנה", "נערה", און אזוי ווייטער, וועסטו טשעקן אין די סימנים.

ר' יצחק: זייער גוט. מ'זאל נישט דארפן יעדע מאל דערמאנען, דער רמב"ם זאל נישט דארפן יעדע מאל מסביר זיין "גדולה דהיינו...".

אויסרעכענונג פון די עשרים שמות

ר' יואל אשר: זייער גוט. דער רמב"ם האט געזאגט אזוויי א פתיחה, ער רעדט ווי א מגיד שיעור. די לעצטע שטיקל איז ממש ווי א מגיד שיעור. בחורים, איר זאלט א גאנצע זמן געדענקען.

ר' יצחק: דאס קען זיין אויפ'ן טעסט. וואס איז א בוגרת? אונז גייען מאכן א טעסט? דאס איז די זאך. וואס איז א בוגרת? וואס איז א קטנה? מיט אלע זאכן.

ר' יואל אשר: מיט דעם האט זיך געענדיגט די ערשטע צוויי פרקים, און יעצט גייט מען קענען גרינגער לערנען די איבריגע פרקים, ווייל אונז ווייסן שוין די שם דבר פון די אלע זאכן.

ר' יצחק: זאגט דער רמב"ם, **נמצא,**

ר' יואל אשר: קומט אויס... **נמצאו**, זאגט דער רמב"ם, וויפיל מיני זאכן האבן מיר דא אויסגערעכנט? ס'איז אן אינטערעסאנטע, ער מאכט דערפון אזא גלאסערי. **כל השמות שביארנו ענינם בשני פרקים אלו עשרים שמות.** צוואנציג מיני ווערטער האבן מיר אונז דא גערעדט אין די ערשטע צוויי פרקים, און אזוי וועסטו אייביג געדענקען. **ואלו הן: קידושין** - דער רמב"ם האט אויסגערעכנט וואס מיינט קידושין. און דער רמב"ם האט אויסגערעכנט וואס מיינט קידושין.

ר' יצחק: דער קרן מיינט אז ער זאגט וואס איז א מקודשת?

ר' יואל אשר: אזוי ווי געזאגט, איינע פון די דריי זאכן, כסף שטר ביאה. **ערוה**? ווער ס'איז ערוה האט ער אויסגערעכנט ערוה? ערוה מדאורייתא, ערוה מדרבנן, עריות...

ר' יצחק: איין מינוט, יעצט קען מען זאגן,

ר' יואל אשר: ערוה מדאורייתא, יא, ס'איז עריות כרת, עריות קרובי משפחה. **שניה**, וואס זענען די דרבנן'דיגע עריות, וואס ער האט אויסגערעכנט בת בת בתו וכדומה. **איסורי לאוין**, וואס זענען זאכן וואס זענען נאר אסור בלאו, אזוי ווי אלמנה לכהן גדול, למשל, וואס ער האט געזאגט אויך ווערט גערופן איסורי קדושה, יא.

ר' יצחק: ואיסורי עשה, ניין, איסורי עשה הייסט עס,

ר' יואל אשר: "לא יקח". יא,

ר' יצחק: אקעי.

ר' יואל אשר: דער רמב"ם מאכט עס דא מער בקיצור, ער לייגט עס אריין אלע אין איינס. דאס איז געווען די ערשטע פרק. און אין דעם פרק איז געווען **קטנה, נערה, בוגרת, אילונית**, און האבן מיר געהאט **גדולה**. ער רעכנט ארויס גדולה עקסטער ווי בוגרת,

ר' יצחק: ווייס איך נישט, ווייל בוגרת און גדולה איז די זעלבע זאך. אקעי, אגעין, די ווארט איז נישט די זעלבע זאך. עס טרעפט זיך אין די גמרא די ווארט, אדער אין די רמב"ם, די ווארט גדולה. גדולה מיינט... ניין, גדולה קען מיינען אויך א נערה.

ר' יואל אשר: נערה, בוגרת, און אילונית,

ר' יצחק: דער רמב"ם זאגט אלע הייסן גדולה.

ר' יואל אשר: נאכדעם איז געווען **סימן התחתון, סימן העליון, קטן,**

ר' יצחק: סריס חמה, סריס אדם, גדול, אנדרגינס, טומטום, חרשים, און **פיקחין**. ביי די לעצטע צוויי גייט ער צו לשון רבים, ווייס איך נישט,

ר' יצחק: חרשים און פיקחים. ער האט פריער אויך געזאגט, ביי די וועי. ניין, חרש וחרשת? טאקע אינטערעסאנט.

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם, פירט דער רמב"ם אויס, אה,

ר' יצחק: ווייל ער צעטיילט קטן און קטנה, און ביי חרשים און פיקחים מאכט ער נישט עקסטער.

ר' יואל אשר: ער זאגט נישט חרש וחרשת און פיקח ופיקחת, ווייל ס'איז נישטא קיין חילוק להלכה. יא, נישט וועגן דעם.

דער רמב"ם'ס אנווייזונג: געדענק די עשרים שמות

ר' יצחק: זאגט דער רמב"ם, ער ווערט דא פארטיג:

ר' יואל אשר: **"שים כל השמות האלו לעומתך תמיד", שויתי ה' לנגדי תמיד. די ווערטער, שמות מיינט ווערטער, יא. "לעומתך תמיד, ואל ילוזו מעיניך כל עניניהם",**

ר' יצחק: ס'זאל נישט אוועקגיין. לוזו איז א לשון פון וואס? נעלם ווערן? נלז,

ר' יואל אשר: נלז איז ווי אפגערוקט. נלז מיינט אפגערוקט. "ונלז מפני הירח" האבן מיר געלערנט אין קידוש החודש, צוריק אפגערוקט. "בני אל ילוזו מעיניך", ס'איז א לשון הפסוק, "בני אל ילוזו מעיניך". **כדי שלא נהיה צריכין לבאר ענין כל שם מהן בכל מקום שנזכור אותו"** - כדי אונז זאלן מיר נישט דארפן לבאר ענין כל שם מהן בכל מקום שנזכור אותו. און שפעטער אין די הלכות וועלן מיר דערמאנען מערערע מאל "קטנה", "נערה", און אזוי ווייטער, וועסטו טשעקן אין די סימנים.

ר' יצחק: זייער גוט. מ'זאל נישט דארפן יעדע מאל דערמאנען, דער רמב"ם זאל נישט דארפן יעדע מאל מסביר זיין "גדולה דהיינו...".

ר' יואל אשר: זייער גוט. דער רמב"ם האט געזאגט אזוויי א פתיחה, ער רעדט ווי א מגיד שיעור. די לעצטע שטיקל איז ממש ווי א מגיד שיעור. בחורים, איר זאלט א גאנצע זמן געדענקען.

ר' יצחק: דאס קען זיין אויפ'ן טעסט. וואס איז א בוגרת? אונז גייען מאכן א טעסט? דאס איז די זאך. וואס איז א בוגרת? וואס איז א קטנה? מיט אלע זאכן.

ר' יואל אשר: מיט דעם האט זיך געענדיגט די ערשטע צוויי פרקים, און יעצט גייט מען קענען גרינגער לערנען די איבריגע פרקים, ווייל אונז ווייסן שוין די שם דבר פון די אלע זאכן.